

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Péče o nadané děti na Znojemsku

Vedoucí práce: Mgr.et Mgr. Lukáš Dastlík

Autor práce: Petra Sigmundová

Studijní obor: NŠ-TV

Ročník: 4.

2012

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, pouze s použitím uvedené (citované) literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 6. 6. 2012

.....
Petra Sigmundová

Poděkování:

Ráda bych moc poděkovala vedoucímu své diplomové práce Mgr. Lukáši Dastlíkovi za jeho odborné vedení, důležité připomínky, které mi pomohly při zpracování této diplomové práce. Poděkování patří i všem pedagogům, rodičům a dětem za spolupráci, ochotu a poskytnuté důležité informace, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout. Rovněž touto cestou děkuji své rodině za podporu během celého studia.

Anotace

SIGMUNDOVÁ, Petra. Péče o nadané děti na Znojemsku. České Budějovice: Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2012, 86 s. Diplomová práce.

Tato diplomová práce se zabývá péčí o nadané děti na Znojemsku. Je zaměřena především na zjištění péče o tyto děti na prvním stupni ZŠ. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části je charakterizováno nadání a různé pohledy na tento pojem. Poukazuje na důležitost identifikace nadání a spojitost s IQ, kreativitou či tvořivostí. Dále informuje o typech a oblastech, ve kterých se může nadání projevit a o možnostech vzdělávání nadaných ve škole. Zároveň poskytuje pohled do legislativy pro nadané děti. V praktické části jsem se pokusila formou dotazníků a rozhovorů zjistit, zda je péče o tyto děti dostačující a jakou formou k této péči učitelé a školy přistupují.

Annotation

SIGMUNDOVÁ, Petra. Care for Gifted Children in Znojmo. Ceske Budejovice: Faculty of Education, University of South Bohemia in the Ceske Budejovice, 2012, 86 pp. Diploma Dissertation.

This thesis deals with the care for gifted children in Znojmo. It is focused primarily on finding care for these children in primary school. The work is divided into theoretical and a practical part. In the theoretical section there is characterized term „talent“ and different views on this term. It points to the importance of its identification and association with IQ and creativity, inform on the types and areas in which the talent can be shown and the possibilities for gifted children in education. It also provides insight into the legislation for gifted children. In the practical part there were used questionnaires and interviews to determine whether the care for these children is sufficient and what form of this care is usually used.

OBSAH

ÚVOD.....	7
Cíle práce.....	8

TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMU NADÁNÍ	8
1.1 Co jsou to schopnosti, vlohy	8
1.2 Nadání a talent	8
1.3 Identifikace nadání	12
1. 4 Nadání a IQ	19
1. 5 Oblasti a typy nadání.....	21
2 TVOŘIVOST A KREATIVITA	23
3 PROBLÉMY NADANÝCH DĚTÍ.....	25
4 LEGISLATIVA PRO NADANÉ DĚTI.....	28
4. 1. Vyhláška.....	28
4. 2. Koncepce.....	29
4. 3. Práva nadaných dětí.....	31
5 PÉČEO NADANÉ DĚTI.....	33
5. 1 Integrace.....	33
5. 2. Učitel a nadaný žák.....	35
5. 3. Rodina a nadané dítě.....	38
5. 4. Formy a přístupy při práci s nadanými	40
6 ROZDÍLY VPÉČI U NÁS A VE SVĚTĚ.....	43

PRAKTICKÁ ČÁST

7 CÍLE VÝZKUMU A STANOVENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	45
7.1 Cíle výzkumu	45
7.2 Stanovení výzkumných otázek	45
8 ZVOLENÉ METODY VÝZKUMNÉ PRÁCE	46
8.1 Použité metody	46
8. 2 Organizace a charakteristika výzkumného souboru	47

8. 2. 1 Organizace	47
8. 2. 2 Charakteristika	48
9 ROZBOR ZÍSKANÝCH ÚDAJŮ	51
9.1 Dotazníky pro učitele nadaných žáků	51
9.1.2 Výzkumné otázky týkající se dotazníkového šetření a jejich výsledky.....	65
9. 2 Rozhovor s nadanými žáky	67
9. 2. 1 Radek	68
9. 2. 2 Zuzana	69
9. 2. 3 Šimon.....	70
9. 2. 4 Karolína	71
9. 2. 5 Adam.....	72
9. 2. 6. Shrnutí a závěr z rozhovorů.....	73
10 DOPORUČENÍ	75
11 DISKUZE.....	77
ZÁVĚR	78
SEZNAM POUŽITÉ LITRERATURY	79
INTERNETOVÉ ZDROJE	81
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	83
PŘÍLOHY	84

ÚVOD

Problematika nadaných dětí je v dnešní době velice aktuální. Neustále přibývá nových publikací a článků zabývajících se tímto tématem. Stále větší pozornost se věnuje identifikaci a správné péči o nadané děti, které jsou zařazené do běžných základních škol. Koncepce péče o mimořádně nadané děti a žáky vydána, pro období let 2009-2013, respektuje některá specifika pro práci s nadanými žáky vyžadující velkou míru tvořivosti a didaktických schopností učitelů.

Bohužel se v běžných školách stále setkáváme s nepochopením těchto dětí pramenící z neznalosti, nedostatečné vzdělanosti a informovanosti pedagogů pro práci s těmito žáky. Většinou jde o učitele staršího věku, kteří již nemají zájem se dále vzdělávat v této oblasti a zastávají názor, že „nadaní“ jsou pouze trendem dnešní doby. Problémem je i postoj některých škol. Mnohé o nadaných žácích vědí, ale raději je přehlížejí, neboť jsou pro ně zdrojem práce navíc.

Na Znojemsku neexistuje třída pro nadané žáky. Nadaní jsou zařazeni do běžných tříd, ve kterých se někdy nachází i žáci s poruchami učení vyžadující individuální přístup učitelů. Vedle běžných základních škol se zde nachází i základní škola s programem pro rozvoj talentu a nadání.

Ve své diplomové práci se zabývám problematikou nadaných žáků zařazených do tříd základních škol. Zajímá mě, zda je těmto dětem věnována dostatečná péče, která vede k dalšímu rozvoji talentu a nadání, a zda je rozdíl v této péči v běžných třídách v porovnání s třídami školy s rozvojem talentu a nadání.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Vymezení pojmu nadání

1.1 Schopnosti, vlohy

Schopnosti patří mezi vlastnosti, které člověku umožňují naučit se a dobře vykonávat určité činnosti. Schopnosti můžeme rozdělit na několik druhů: verbální, numerické, prostorové, paměťové, percepční, umělecké, sportovní a sociální. Schopnosti se nepovažují za vrozené. Jsou to vlastnosti, které se rozvíjejí učením a činností na podkladě vrozených biologických předpokladů neboli vloh. Při rozvoji schopností v průběhu jedincova vývoje nesmíme opomenout působení společenských podmínek, včetně výchovy a vyučování (Čáp, Mareš, 2007).

Pedagogický slovník schopnost definuje jako možnost, která je do jisté míry podmíněna vrozenými předpoklady. Tato možnost se pak buď rozvine, nebo nerozvine. Záleží, v jakém sociálním prostředí člověk žije a na míře a kvalitě výchovy i vzdělání, zda se schopnost v průběhu života rozvine. Člověk rozvíjí schopnosti také svým úsilím (Průcha a kol., 2001). Soubor dobře rozvinutých schopností v určité oblasti nazýváme výrazem nadání. Vysoký, někdy až výjimečný stupeň nadání nebo schopností, označujeme jako talent, popřípadě genialita (Čáp, Mareš, 2007).

1.2 Nadání a talent

Tyto dva pojmy mnozí autoři definují a používají odlišně. Podle některých autorů (Gearheart, Weishahn a Gearheartová, 1988; Kingová a kol., 1985; Montgomeryová, 1996) se talent projevuje v jedné nebo pouze v několika málo oblastech a nadání považují za intelektové všeobecné předpoklady. Pro jiné (Dočkal a kol., 1987; Tannenbaum, 1993; Mónks a Ypenburgová, 2002) by se pojmy měly používat jako ekvivalenty. Brunault (2000) chápe nadání jako schopnost, která je měřitelná psychomotorickými testy a talent jako speciální produkt, pro který je důležitá

a charakteristická vytrvalost, radost z učení, touha po vysokém výkonu. Nejvíce se v literatuře pojem nadání udává v souvislosti s intelektem (Jurášková, 2006).

Vymezení pojmu nadání je značně obtížné. Mnoho teoretiků se již pokoušelo o definici a objasnění. Podle Hanyho (1987) existuje více než sto různých pojetí nadání, což značí o velké nejednotnosti v tomto vymezení.

Pedagogický slovník (2001) vymezuje tento pojem jako výjimečnou schopnost člověka ve výkonech intelektuálního nebo fyzického charakteru (Průcha a kol., 2001).

V mnoha publikacích se uvádí, že nadáním pro určitou oblast lidské činnosti je obdařen každý člověk. Rozdíl je v odlišné ve stupni nadání. Liší se ale svým stupněm a oblastí, ve které se projevuje. Podle jiných autorů se nadání týká pouze určitého procenta lidí.

Podle Fořtíka a Fořtíkové (2007, s. 12) může být nadání chápáno z různých pohledů. „*Může jít:*

- *kvalitativně osobitý souhrn schopností, které podmiňují úspěšné vykonávání činností;*
- *všeobecné schopnosti nebo všeobecné prvky schopností, které podmiňují možnosti člověka, úroveň a vlastnosti činností;*
- *rozumový potenciál nebo inteligenci, celostní individuální charakteristiku poznávacích možností a schopností učit se;*
- *souhrn vloh, vrozených daností, projev úrovně a vlastností vrozených předpokladů;*
- *talent, existenci vnitřních podmínek pro dosahování vynikajících výsledků v činnosti.*“

Mönks a Ypenburg (2002) ve své publikaci uvádějí čtyři různé modely, které vysvětlují pojem nadání. Ty se vzájemně nevylučují, naopak akcentují hlediska, která jsou rozdílná a mohou splývat v jeden celek. Jsou to:

1) Modely, které jsou založeny na schopnostech

Podle nich lze zjistit intelektuální schopnosti v raném věku, které se v dalším průběhu let podstatně nemění, ale svá vyjádření často nacházejí ve zvláštních výkonech až v dospělosti.

Známý zástupce tohoto pojetí Lewis M. Terman (in Mönks, Ypenburg, 2002)

začal ve 20. letech 20. století výzkum, v němž sledoval vysoce nadané osoby. Po více než třiceti letech sledování prokázal, že se inteligenční kvocient v průběhu života nemění. Lidé, kteří něčeho dosáhli, se neprokázali pouze jako inteligentní. Byli schopni vysoké motivace, uměli se prosadit a žili v pozitivním a podnětném sociálním prostředí.

K modelům založeným na schopnostech, patří i tzv. Marlandova definice (1972). Tato definice se ujala ve Spojených státech a název nese podle poslance Marlanda. Z pedagogického hlediska nejspíše patří mezi první ucelenou definici. Tato definice zdůraznila, že nadání neznamena pouze vysoké IQ, ale že se vztahuje i k tvořivosti nebo k jiným schopnostem v konkrétních oblastech (Mönks, Ypenburg, 2002). Definici uvedla např. Jurášková (2006, s. 14):

„Nadané a talentované děti jsou ty děti, které jsou identifikovány kvalifikovanými profesionály a které jsou vzhledem k výjimečnému potenciálu schopné vysokých výkonů. Tyto děti potřebují k realizaci svého přínosu pro společnost vzdělávací program a servis, který není běžně poskytován regulárními školami. Děti, schopné vysokého výkonu jsou ty, které vykazují úspěch nebo potencionální schopnosti v některých z následujících oblastí:

1. *všeobecná intelektová schopnost;*
2. *specifické akademické schopnosti;*
3. *tvořivé nebo produktivní myšlení;*
4. *vůdčí schopnosti;*
5. *umělecké schopnosti;*
6. *psychomotorické schopnosti“*

Marlandova definice v sobě obsahuje složku potencionální i výkonovou. Poukazuje na možnost identifikace nadání, a jelikož pohybové vlohly jsou zahrnuty již v uměleckých oblastech, byla psychomotorická oblast vyjmuta (Kovářová, 2009)

Uvedená formulace má stále plodný vliv na teorii a praxi. Existují však proti ní i námitky, které kritizují její pojetí, ve kterém se vylučují neintelektuální faktory, vztah k sociálnímu prostředí a přílišné zdůraznění psychomotorické oblasti (Mönks, Ypenburg, 2002).

2) Modely kognitivních složek

Badatelé v nich zjišťují, čím se liší zpracování informací vysoce nadaných dětí. Hledají kvalitativní rozdíly mezi informačními procesy. Středem zájmu výzkumu je cesta ke konečnému produktu. Od tohoto výzkumného směru lze očekávat, že přinese informace o časných indikátorech vysokého nadání.

3) Modely orientované na výkon

Vychází z rozdílu mezi vlohami a jejich realizací. Vlohy jsou předpokladem pro vynikající výkon a nemusejí se v něj vždy rozvinout. Okolí vlohy často nerozezná a neusměrňuje je správným směrem. Stěžejní situaci zde mají děti z nevzdělaných rodin, kde zvláštní úlohu odhalování a podněcování vloh má škola. Tyto modely věnují pozornost i činitelům, kteří brání uskutečňování vloh. Neorientují se pouze na skutečný výkon.

4) Modely sociokulturně orientované

K realizaci vysokého nadání dochází pouze za vhodného působení sociálních a individuálních činitelů. Velkou roli zde hraje politické pojetí a také hospodářské předpoklady. Na nich je závislé vytváření podmínek a zhodnocení zvláštních nebo mimořádných výkonů. Záleží, na jakou skupinu žáků se vzdělávací politika soustředí (Mönks, Ypenburg, 2002).

Podle některých autorů se nadání týká intelektových činností a talent neintelektových. S tímto tvrzením se však neztotožňuje Dočkal (2005), podle kterého je podstata činností v obou případech stejná. Vyžaduje jak intelekt, tak i zapojení vůle, motivace a jiných vlastností (Dočkal, 2005).

Landua (2007) spatřuje v této problematice tři roviny: **Talent**, který se vyjadřuje v určité oblasti. **Nadání**, jako základní rys osobnosti talentovaného člověka, který mu pomáhá přenést talent do vyšší roviny. **Genialita** - ojedinělý jev, jenž má větší výrazové možnosti.

Machů (2010) v publikaci *Nadaný žák* sepsala různé pohledy odborníků na rozlišení těchto dvou pojmů:

Genetické rozlišení: „Nadání“ je chápáno jako souhrn vrozených vloh a „talent“ jako aktualizovaný projev vloh vlivem prostředí.

Kvantitativní rozlišení: Nadáním se zde označují rozvinuté schopnosti a talentem vyšší stupeň nadání. Uvádí se i opačné chápání těchto pojmů. Nadání je zde chápáno jako vysoká schopnost a talent pouze nižší stupeň vlastností. S tímto kvantitativním rozlišením souvisí i výraz „genialita“, který se používal spíše v historii problematiky a označoval rozumové vlastnosti velmi malé skupiny populace.

Rozlišení podle druhu činnosti: „Nadání“ označuje výjimečné schopnosti pouze v intelektuální oblasti a „talent“ se nachází ve slovesném umění, hudbě, výtvarném umění nebo sportu.

Rozlišení podle úrovně aktualizace: „Nadání“ zde vyjadřuje možnou všeobecnou vlastnost, která je uvnitř člověka, ale doposud neměla možnost se projevit či systematicky rozvinout. Naopak „talent“ je aktualizovaný předpoklad a je v některé z oblastí lidské činnosti nalezen.

Rozlišení podle stupně všeobecnosti: Se všeobecnými schopnostmi se pojí termín „nadání“ a pro určité předpoklady v konkrétní specifické činnosti se pojí termín „talent“ (Machů, 2010).

Mnozí odborníci zastávají názor, ve kterém se nadání vyznačuje vysokým intelektem. Většina odborníků však připisuje k nadání více faktorů a k této vlastnosti přidává navíc i tvořivost, motivaci, výjimečné výsledky a výkony, produktivitu myšlení a snahu projevit se. Je tedy důležité odlišit „talent v umění a sportu“ a „rozumový talent“, který se liší v podílu intelektu. Sport a umění nevyžadují zvýšený podíl intelektu a mimořádně vyvinuté schopnosti v rozumové oblasti (Fořtík, Fořtíková, 2007).

1.3 Identifikace nadání

Zejména pro potřeby vzdělávací praxe převažovala v osobnostně-vývojovém přístupu snaha charakterizovat nadané dítě a rozlišilo se tzv. latentní a manifestované nadání (Karnes, Shwedel, 1982).

Manifestované nadání se týká převážně dětí staršího školního věku. Za nadané

dítě se nejčastěji považuje to dítě, které ve srovnání s vrstevníky dosahuje v určité oblasti mimořádných výkonů. Z těchto výkonů se dá usuzovat, že má dítě vysoce rozvinuté schopnosti. Latentní nadání se týká dětí, které nepodávají v konkrétních oblastech mimořádné výkony, ale mají podle psychologického vyšetření osobnostní potenciál. Což znamená, že tyto děti nejspíše budou podávat mimořádné výkony v budoucnu a mluví se o nich jako o potencionálně nadaných. Většinou se tento druh vyskytuje u mladších dětí (Hříbková, 2009) .

Mezi nejvýraznější znak nadaného dítěte patří schopnost, která dává věci a city do souvislosti, a která se může později velmi dobře projevit ve vědě, umění a lidských vztazích (Landau, 2007).

Odborníci, kteří se již dlouhou dobu zabývají problematikou péče o talenty, sepsali charakteristiky, které se připisují nadaným dětem. Tyto charakteristiky vycházejí ze seriózní vědeckou práce a představují výčet, díky kterému mohou například učitelé, rodiče, popřípadě i spolužáci, kontrolovat nebo i odškrtnout možný výskyt těchto podstatných znaků u zkoumaného dítěte. Pro přesnější možnosti měření je však potřeba použít i jiné identifikační prostředky. Zdůrazňují však, že se nejedná vždy o přesný způsob odhalení nadání u dítěte. Každé dítě je jiné a jeho projevy se nemusí vždy shodovat a vyskytovat se stejnou intenzitou (Fořtík, Fořtíková, 2007).

Projevy nadaných dětí předškolního a mladšího školního věku podle Dočkala (2005):

- je šikovnější a bystřejší než jeho vrstevníci
- rychleji se učí
- dosahuje vyšších výkonů v některé konkrétní oblasti nebo obecně
- zapamatuje si více
- spontánně se již v předškolním věku naučí číst nebo počítat v oboru přirozených čísel větších než deset
- je aktivní
- je zvědavé
- má smysl pro humor
- na předmět svého zájmu se dokáže soustředit
- má estetické cítění
- odmítá konvence, je kritické k autoritám
- ověřuje si informace z různých pramenů
- zajímají ho věci, které začnou být pro většinu dětí zajímavé až ve vyšším věku

- má široké spektrum zájmů

Winebrennerová (2001) uvedla, že lze nadané žáky charakterizovat v ohledu pozitivním a negativním. Podle Fořtíka a Fořtíkové (2007) se jedná o velice zajímavé dělení, neboť poukazuje na skutečnost, ve které nadané děti nemusí být vždy pro rodiče „odměnou“ a s nadáním se může někdy pojít řada problémů. Ve své publikaci (2007) uvedli následující projevy:

Projevy pozitivní:

- vyspělost v kterékoliv oblasti výkonu a učení
- široká slovní zásoba a vyspělý verbální projev
- asynchronní vývoj – v některých oblastech výrazně napřed, v jiných opožděný nebo adekvátní vývoj
- neskutečná paměť
- rychlost učení některých věcí bez pomoci druhých
- zvládnutí složitějších myšlenkových operací, než je běžné u vrstevníci
- schopnost práce s abstraktními myšlenkami s minimem konkrétní zkušenosti pro pochopení
- možnost vidět jasné vztahy příčiny a následku
- možnost vidět vzorce, vztahy a souvislosti, které jiní nevidí
- přichází s „lepšími způsoby“ řešení věcí. Ne vždy dobrým způsobem je navrhuje spolužákům, učitelům a dalším dospělým
- dávají přednost náročným a komplexním úkolům
- schopnost přenášet své vědomosti do nových situací a řešení problémů
- chtivost dělit se o vše, co vědí
- zvědavost ve všem, co se děje okolo nich, kladou nekonečné otázky
- nadšenost a ostražitost pozorování
- horlivost, někdy extrémní citlivost či vznětlivost; pohlceny aktivitami či myšlenkami
- neobvykle mnoho zájmů, sbírek a koníčků
- silná motivace dělat věci, které je zajímají, svým vlastním způsobem, pracují závisle, některé i samostatně
- ohromná míra energie
- cit pro krásno a lidské pocity, očekávání a emoce

- zvýšený smysl pro spravedlnost, morálku a fair play, zájem o globální problémy
- sofistikovaný smysl pro humor
- radost z vedení, mohou být přirozenou autoritou

Projevy negativní:

- odmítání práce, nebo nedbalost při práci
- nervozita při tempu práce celé třídy, považuje ho za nedostatečné, málo aktivní, nebo když nevidí jasný pokrok práce
- protest proti rutinní a předvídatelné práci
- kladení choulostivých otázek, vyžadují zdůvodnění, proč se mají věci dělat určitým způsobem
- odmítání určování práce a příkazy
- snění během dne
- ovládání třídních diskusí
- panovačnost k učitelům i spolužákům
- netolerantnost k nedokonalosti vůči sobě i ostatním
- přecitlivělost vůči kritice, snadno se rozpláčou
- odmítání podřídit se
- odmítání kooperativního učení
- „hrají divadlo“ a ruší spolužáky
- mohou se stát třídním šaškem

Dle Hříbkové (2005) jsou při vyhledávání nadaných dětí klíčové pojmy identifikace a výběr. Identifikaci rozumí jako proces, při kterém se vyhledávají doposud skryté a silné stránky dětí a svými předpoklady mohou být zařazeny do edukační nabídky určené pro nadané děti. Tato představa je však nerealizovaná. Doposud není vytvořen identifikační postup nebo systém, do kterého by vstoupily všechny děti. Výběr chápe jako vyhledávání dětí, při kterém je hlavním kritériem podávaný výkon. Nejúspěšnější děti jsou zařazené do speciálních edukačních nabídek pro nadané. Tyto dva pojmy bývají často mylně brány jako synonyma. Avšak liší se v cíli každé metody. Průběh činností je ale obdobný, proto se v některých částech textu z praktických důvodů užívá jeden. Toto tvrzení zastává např. Machů (2010) v publikaci *Nadaný žák*.

Mezi nejčastěji používané metody při identifikaci dle Juráškové (2006) patří:

- pozorování (rodičů, pedagogů, jiných osob, které jsou s dítětem v kontaktu)
- inventáře (navazuje na pozorování a jde o otázky, které jsou zaměřené na výskyt charakteristického typu chování u nadaných)
- portfolia (souhrn materiálů o žákovi např. poznámky z pozorovaných projevů žáka, výsledky činností dítěte vybrané učitelem, nebo žákem...)
- standardizované testy (intelligenční testy, testy na zjišťování specifického nadání, kreativity, výkonné testy)
- posouzení (zejména u uměleckých druhů nadání, posouzení výsledků odborníky)
- dotazníky (nejčastěji u dítěte zjišťují motivaci, postoje, zájmy, osobní vlastnosti)

Pro rozpoznání předškolních schopností existují intelligenční testy. Mnoho schopností se v průběhu jedincova života mění vlivem sociálních a vývojových faktorů. Stabilizují se někdy až během staršího školního věku. Výsledky testů proto bývají často zpochybňovány, neboť nemusí odpovídat pozdějším schopnostem. Podle odborníků vede diagnostika nadání u předškolních dětí k větší podpoře a lepší stabilizaci během školní docházky (Fořtík, Fořtíková, 2007).

Hříbková (2005) ve své knize uvádí některé autory, kteří poukazují na význam brzké identifikace (např. Roedell, Jackson, Robinson, 1980; Freeman, 1993; Laznibatová, 2001). Autoři však berou v úvahu, že se nestane z každého dítěte, kterému byly poskytnuty různé možnosti rozvoje nadání premián nebo odborník v určité oblasti.

Je potřeba počítat s možnými nepřesnostmi a chybami, které mohou při identifikaci nastat. Porterová (in Jurášková, 2006) je rozdělila na dva typy:

- pozitivní chyba - tzv. neúčinná identifikace, kdy se dítě identifikuje jako nadané, ale nadané není;
- negativní chyba - tzv. neefektivní identifikace, při které nedojde k zachycení nadaného dítěte.

Aby nedocházelo k omylům, doporučují mnozí odborníci použít více metod a měření.

Fořtík a Fořtíková (2007) ve své knize uvádí metody měření schopností, které rozdělili na: **objektivní** - využívají metody či standardizované testy a většinou je užívají

odborníci; a **subjektivní** – jde o posudky osob, které dítě dobře znají např. rodiče, sourozenci, učitelé, spolužáci, přátelé ...

Mezi objektivní metody identifikace patří:

IQ testy - při identifikaci nadání patří mezi nejschopnější nástroje.

Standardizované testy výkonu - patří sem i metody měření znalostí a schopností, využívají se testy, posuzovací škály a dotazníky. Při diagnostice nadání je dobré se zaměřit i na oblast zaměření pozornosti, diagnostiku stylů učení, motivaci k učení, sociální zralost aj.

Didaktické testy - více využívány v zahraničí. Při jejich tvorbě je důležitým kritériem jejich širší využití. Z jejich výsledků se mohou porovnávat znalosti a dovednosti dětí jednotlivých škol. Jde tu o tzv. výstupní testy. U nás se jedná např. o projekt státní maturity.

Testy kreativity - používají je psychologové, ale pracovat s nimi mohou i učitelé (např. testy hudební umělecké kreativity, které mohou použít i učitelé).

Do subjektivních metod identifikace řadíme:

Nominaci skupinou učitelů - např. metodou dotazníku pro pět a více učitelů, kteří se navzájem neznají. Tato nominace je více objektivní, oproti nominaci jedním učitelem. Problémem však může být (např. na menších školách) nalézt pět učitelů, kteří se neznají.

Nominaci spolužáky - kde může jít o dobrý indikátor nadání, ale je důležité vyhýbat se zaujatým informacím.

Rodičovskou nominaci - z výzkumů v USA vyplynulo, že rodiče si více všímají osobnostních rysů dítěte a neorientují se pouze na známky. Jsou tedy schopni dobře odhalit nadání oproti učitelům, kteří se orientují více na známky (Gallagher, Gallagherová, 1994).

Vlastní navržení - dítě samo sepíše na papír, jak se může nadaný člověk cítit nebo projevovat.

Hodnocení výsledků činností - záměrné práce dětí. Ve škole můžeme využít např. analýzu samostatných prací, skupinových či individuálních projektů. Rodiče mohou vytvořit zvláštní složku z výrobků nebo výkresů, která může sloužit k pozdější analýze.

Zapojení do soutěží - jde o dobrý způsob, jakým mohou nadané děti projevit a porovnat své schopnosti s vrstevníky. V některých situacích je však tento způsob může vést až k přehnané orientaci na výkon. Většinou tuto nominaci provádí rodič nebo učitel, a proto nemusí vždy dojít k objevení nadaných jedinců. Někteří zůstanou skryti mezi průměrnými žáky (Fořtík, Fotříková, 2007).

Clarková (in Jurášková, 2006) popisuje konkrétní postup při identifikaci ve školách uskutečňovaný na více úrovních:

1. Vyhledávání
  - a) nominace – navrhnouti potencionálně nadaných žáků učiteli, rodiči, samotnými jedinci;
  - b) posouzení projevů, výkonů, výsledků prací žáka;
2. Multidimenzionální screening
  - a) nominace – ze strany rodičů, učitelů, psychologů, vrstevníků či samotným jedincem;
  - b) zpráva o žákovi od učitele, která obsahuje sociální, tělesné, emocionální, intelektuální projevy a charakteristiky, motivaci a učební styl;
  - c) osobní a rodinná anamnéza;
  - d) identifikace vrstevníky;
  - e) standardizované testy, výsledky prací žáka, seznamy zájmů.
3. Vytvoření studentova profilu
4. Doporučení žáka ke komisi, která se zabývá zařazením a výběrem nadaných dětí.
5. Provedení kazuistiky žáka, zahrnující údaje ze screeningu, výsledky standardizovaných testů, rozhovor s rodiči.
6. Rozhodnutí komise o identifikaci, umístění žáka do učebního programu, který je pro něj vhodný.
7. Umístění do programu vzdělávání nadaných dětí.
8. Stanovení oblastí individuálního rozvoje a individuálního plánu žáka.
9. Vytvoření vhodného vzdělávacího programu.

Identifikace je už kvůli své nejednotnosti ve vymezení velmi složitý proces. Vyžaduje použití více kroků a spolupráci mnoha odborníků. Přesto může nadání některých dětí zůstat neodhaleno (např. když je identifikační proces pojat moc široce či úzce). V České republice probíhá identifikace spíše nezáměrně (oproti jiným zemím, kde existují specialisté na tyto aktivity) např. na základě neobvyklých projevů v chování se dítě pošle k psychologickému vyšetření. Záměrná identifikace probíhá spíše v institucích, které jsou zaměřené na rozvoj sportovního či uměleckého nadání (Jurášková, 2006).

1. 4 Nadání a IQ

Intelligence se většinou uvádí mezi hlavní složky nadání. V dřívější literatuře se tento pojem moc nevyskytoval. Možná autorům nestál ani za zmínku, neboť pro ně byl moc všední a obyčejný. Příčina mohla být i v něčem jiném. Intelligence pro ně mohla být nejasná a slovy téměř nevyjádřitelná, a proto byla dlouhá staletí autory zanedbávána. V tomto století je již intelligence chápána a rozlišena od dalších lidských vlastností (Butler, Pirie, 1993).

Německý filozof a psycholog Wiliam Stern (1871-1938) (in Dočkal, 2005) definoval inteligenci jako lidskou schopnost přizpůsobit se změnám životních podmínek. Ta se neprojevuje pouze pasivně, ale i aktivně. Proto k této definici další psychologové přidali i schopnost myslet, učit se a řešit problém. V testech chybí tvořivé úkoly, které psychologové pro těžké hodnocení vynechali.

V dnešní literatuře můžeme najít dvojí pojetí schopností a jejich dispozic. A to širší a užší. V širší formulaci intelligence rozebíráme krátkodobou a dlouhodobou paměť, dispozice k myšlenkovým operacím, senzomotorické schopnosti, operabilnost s vědomostmi. Užší vymezení intelligence je chápáno a spojováno s předpoklady k řešení problémových situací (Linhart, 1986).

Základ intelligence tvoří dispozice k myšlenkovým činnostem. Rysy intelligence se u jednotlivých lidí liší. Záleží na dosaženém stupni vývoje a na zkušenostech. Schopnosti a inteligenci dále ovlivňuje i výchova (Linhart 1986).

Dříve se předpokládalo, že o nadání vypovídá pouze hodnota získaná

v inteligenčních testech. A to IQ = 140 a více, která byla později snížena na hranici IQ = 130 a více. V dnešní době je zřejmé, že je tato identifikace nadaných riziková. Při orientaci pouze na dosažené IQ, by došlo k pominutí některých různorodých projevů nadání. Jak výjimečné tvořivosti, tak řadě jedinečných rozumových schopností (Portešová, 2011).

Americký pedagog Joseph Renzulli zkoumal, jaké další důležité schopnosti tvoří nadání. Jeho cílem bylo vyvrátit tradiční důraz na vysoké hodnoty kladené v inteligenčních testech, které sloužily k vyhledávání nadaných. Svoje názory publikoval ve člancích a svou Tříkruhovou koncepcí popsal vzájemné vztahy mezi schopnostmi, které charakterizují a umožňují nadaným dětem využít své nadání (Portešová, 2011).

Podle Renzulliho výzkumu jsou vysoce produktivní lidé charakterizováni skupinami schopností a to: nadprůměrnými schopnostmi, kreativitou a zaujetím pro úkol. Tyto skupiny jsou vzájemně propleteny a jejich charakteristika odráží práci teoretiků a výzkumníků (Fořtíková, Renzulli a kol., 2008).

Nadprůměrné schopnosti – obecné i specifické schopnosti.

Tvořivost – znamená např. originalitu myšlení, být otevřený k novým podmětům, být hloubavý, zvědavý, dobrodružný (Portešová, 2011) .

Zaujetí pro úkol – zahrnuje např. schopnost udržení vysoké úrovně zájmu, identifikaci problémů, sebedůvěru, jednání, cílevědomost, nadšení, vytrvalost....(Fořtíková, Renulli a kol., 2008).

Obrázek č. 1: Renzulliho Model tří kruhů (Fořtíková, Renzulli a kol., 2008)

Model nadání se stal velice populární. Hlavně díky tomu, že bylo možné a zcela jednoduché použít ho k identifikaci nadání ve školní praxi. Proti Renzulliho koncepci se však objevily i mnohé námitky a kritika. Kritikům se nelíbilo, že do základních komponentů nadání, byla zařazena angažovanost v úkolu (Heller, Rosemann, Steffans, 1978; Heller, 1986). Podle Renzulliho názoru ale není složitá identifikovatelnost vlastností této komponenty důvodem, pro nezařazení do modelu nadání.

Další nedostatek uvádí ve své knize Hříbková (2009) a to určitou statickostí modelu, zejména v jeho počátku. Renzulli v roce 1986, kdy se již touto otázkou zabýval, uvedl, že schopnosti za stabilní převážně pokládá. Zbylé dvě skupiny zase považuje za funkce měnících a rozmanitých situací.

1.5 Oblasti a typy nadání

V historii se postupně utvořily oblasti, díky kterým se daly pozorovat jedincovy mimořádné výkony a později ve 20. století se začalo mluvit i o druzích nadání, které byly ve vztahu k jednotlivým povoláním a činnostem jedince (Witty, 1951).

Hříbková (2009) uvádí, že se v dnešní době můžeme setkat s různým tříděním nadání. **Horizontální klasifikace**, vyčleňuje různé typy nadání s detailnější hierarchizací. Setkáváme se zde s členěním podle druhů činností, ve kterých se nadání projevuje.

Vertikální klasifikace rozlišuje nadání podle jeho stupně aktualizace a dělí ho na potencionální (latentní) a aktuální (manifestované) (Hříbková, 2009).

Renzulli (in Portešová, 2009) vymezil dva základní typy nadaných žáků, které jsou podle badatelů lépe pochopitelné, oproti jiným definicím nadání. Jde o „školní nadání“ a „tvořivě-produktivní nadání“.

Oba tyto typy jsou důležité a obvykle mezi nimi dochází k interakci. Pro rozvoj obou typů by měly speciální programy poskytovat dostatek adekvátních podnětů, stejně jako podněty, které podněcují u těchto dvou typů interakci (Fotříková, Renzulli a kol., 2008).

Při tvořivě produktivním nadání je jedinec schopen aplikovat své poznatky v určité problémové situaci a zároveň směřuje k originálnímu řešení. Většinou je toto nadání spojeno s nadprůměrnými schopnostmi a žakovým zájmem o určitou učební

problematiku. Zpracování informací těchto nadaných žáků probíhá jiným způsobem než v tradičním školním vzdělávání (Portešová, 2009).

Školní nadání se dá nejnadhěji změřit testy, které měří rozumové schopnosti či IQ. Schopnosti, které jedinci v těchto testech prokazují, jsou nejhíce ceněné učiteli v běžných školách a jsou velice stabilní. (Fořtíková, Renzulli a kol., 2008)

Jedince, jehož výkony prokazují velmi vysoký osobnostní potenciál v podávání mimořádných výkonů, označujeme jako mimořádně nadaného. (Hřibková, 1993)

De Hann a Havighurst (in Khatena, 1982) specifikovali 6 oblastí, ve kterých se může projevit vyšší schopnost. A to:

- rozumová schopnost
- kreativní myšlení
- vědecká schopnost
- sociální vůdčí schopnost
- mechanické dovednosti
- talenty ve výtvarném umění

Přinesli tím neocenitelný přínos a jedná se o první přístup, který formuloval možné oblasti nadání.

Hřibková (1999) zahrнула projevy chování nadaných dětí v předškolním věku do šesti oblastí, které byly publikovány v Metodických listech pro předškolní vzdělávání ve článku Nadané děti v předškolním věku:

- Kreativní oblast: Bohatá fantazie a představivost, která se projevuje např. ve výtvarné činnosti nebo hře.
- Sociální oblast: Vstřícnost a empatie, někdy přecitlivělost na sociální podmínky, nezávislost, přiměřená důvěra, rádo organizuje skupinové hry, neuznávání autority, dobrá sociabilita ...
- Intelektová oblast: Některé již umí číst a psát, vytvářejí matematické úlohy, nacházejí vztahy mezi příčinou a následkem. Mají dobrou paměť na fakta a události. Jsou zvědavé ...
- Specifická oblast: Vydrží dlouho u konkrétní činnosti, poslouchá rád hudbu, začíná hrát na hudební nástroj, má smysl pro rytmus. Začíná směřovat k uměleckým, intelektovým či pohybovým činnostem, ale nemusí to znamenat pozdější směr jejich nadání.

- Řečová oblast: Začíná brzy mluvit ve větách a má široký slovník. Pokud mluví později, rychle si vlivem starších osob osvojí velkou slovní zásobu.
- Oblast jemné a hrubé motoriky: Brzy sedí, leze, chodí a má zájem o předměty kolem sebe. Již před třetím rokem se zajímá o „kreslení“ a kolem 5. a 6. roku dokáže opisovat slova a kopírovat obrázky. Může ale nastat i přesný opak v projevech chování, kdy má dítě problém s koordinací svých pohybů a později i v grafomotorice. Tento jev souvisí s nevyrovnaným vývojem, který u těchto dětí může nastat.

2 Tvořivost a kreativita

„Každý člověk hýří nápady, ale jen někteří lidé oplývají myšlenkami natolik výjimečnými, že se právem o nich hovoří jako o kreativních osobnostech.“ (Žák, 2004, s. 28)

Tvořivost (kreativita) je uváděna v některých modelech jako složka nadání a je podstatou tvořivého nadání, které patří mezi druhy nadání. Existuje množství definic vymezující tvořivost (Jurášková, 2006).

Například Myers (in Jurášková, 2006, s. 28) definuje tvořivost jako: *„Schopnost produkovat myšlenky, které jsou nové a hodnotné.“*

Pro Hartla a Hartlovou (2000, s. 631) je tvořivost: *„Schopnost, pro kterou jsou typické takové duševní procesy, které vedou k nápadům, řešením, koncepcím, uměleckým formám, teoriím či výrobkům, a které jsou jedinečné a novátorské.“*

Amabileová (1983) rozdělila definice tvořivosti do tří oblastí:

1. Orientované na tvůrčí proces a proces myšlení.
2. Založené na osobnostním principu a operující v termínech osobnosti.
3. Užívající k učení znaků tvořivosti tvůrčí produkt.

Szobiová (1999) tyto definice rozdělila na základě celkové analýzy charakteristik, které jsou považovány za základ tvořivosti. Vzniklo osm skupin definic:

1. Zařazují tvořivost do systému intelektových operací.
2. Založené na jedné schopnosti nebo na souhrnu schopností.
3. Charakterizující tvořivost jako znak osobnosti.
4. Kdy podstata tvořivosti spočívá v tvořivosti.
5. Vycházejí z postižení tvůrčího procesu a produktu.
6. Podle kterých je tvořivost výsledkem působení vnějších sil, nebo interakce subjektu s objektem.
7. Chápou tvořivost dynamicky jako jednání.
8. Vidí podstatu tvořivosti jako vysoce flexibilní proces analýzy, syntézy, strukturalizace a kombinace s orientací na nové tvarové řešení, projevující se v novém a překvapivém produktu, který má smysl i pro jiné lidi.

Všechny malé děti jsou podle odborníků úžasným způsobem kreativní a originální. Negativním způsobem na kreativitu postupně působí škola. Kreativita se postupně vytrácí a v dospělosti převládá racionalita a ne originalita. Tvořivost vystupuje ve všech formách nadání. Úroveň kreativity a úroveň vysoce nadprůměrného logického a algoritmického myšlení spolu souvisí po určitou míru a do určité hladiny IQ. Nedoporučuje se proto zaměňovat tyto dva pojmy (Lazníbatová, 2001).

S humanizací školy vystupují stále více do popředí aktuální potřeby komplexně zhodnotit dosud získané poznatky z oblasti studia tvořivosti a dále je využít k řešení problémů rozvoje tvořivých žáků a to na bázi dynamické koncepce tvořivého vyučování (Lokšová, Lokša, 2003).

3 Problémy nadaných dětí, bariéry rozvoje nadání

Při zhodnocení příznaků nadaných dětí, může psycholog použít psychologické testování, ve kterém nadané dítě většinou podává nadprůměrné výsledky. Jde však pouze o jeden příznak a při testování se nemusí talent vždy projevit. Naopak děti, které podají výborné výsledky např. v inteligenčním testu, nemusí být úspěšné v dalších činnostech. Důležité je upozornit i na dvě charakteristiky nadání, které jsou často studovány. Jedná se o včasné čtení a aktivitu. Při nadměrné aktivitě někdy ani odborník nemůže rozeznat, jestli se jedná o projev nadání, či syndrom ADHD (zkratka anglického Attention Deficit Hyperactivity Disorder – hyperkinetická porucha). Tento syndrom vývoj talentu značně komplikuje, ale má tendenci s věkem odeznít. Při včasné čtení je důležité, zda šlo o projev spontánní, nebo dítě někdo číst učil. Jenomže ani skutečnost, že se dítě naučilo číst samo, někdy neznamená, že se jedná o dítě nadané. Tato schopnost se zřídka objevuje např. u dětí s Aspergerovým syndromem, neboli hyperlegií (čtení bez plného porozumění a problémy se sociálními kontakty) (Dočkal, 2005).

Při nástupu do školního prostředí začíná mít dítě jiné potřeby, spojené s novým nabytým sociálním prostředím. Odpoutává se od jednostranné vazby k rodině a hledá si nové vzory a přátele mezi spolužáky. Mimořádně nadaný žák zde má velmi ztíženou pozici, neboť je mentálně vyspělejší a většinou úzkostnější povahy než ostatní děti (Fořtík a Fořtíková, 2007).

Americký psycholog James T. Webb vytvořil klasifikaci sociálních a emocionálních potřeb nadaných. Definuje je jako exogenní a endogenní. Tuto klasifikaci představila ve svém článku Sejvalová (2004).

Endogenní příčiny

Nerovnoměrný vývoj. U nadaných dětí často za rozumovými schopnostmi zaostávají motorické schopnosti, specificky jemná motorika. Projeví se to hlavně v předškolním věku a důsledkem mohou být emocionální výlevy či intenzivní frustrace.

Vrstevnické vtahy. Nadání v předškolním věku a děti v prvních ročnících (převážně vysoce nadaní) se snaží organizovat své okolí (jak lidi, tak věci). Svoji snahou o důslednost zdůrazňují pravidla, která používají na druhé. Vynalézají složité hry a snaží se organizovat spoluhráče, což mnohdy vyvolává v nechuť vrstevníků.

Rozsáhlá sebekritika. Jejich schopnost vidět možnosti a alternativy může u mladých nadaných vzbuzovat idealistické představy o tom, čím by mohli být a zároveň mohou snižovat jejich vlastní sebehodnocení, jelikož vidí, jak daleko jsou od dosažení ideálu (Adderholt-Elliott, 1989; Powell, Haden, 1984; Whitmore, 1980 in Webb 1994). **Perfekcionismus.** Je schopnost vidět ideální výsledky spolu s emocionální intenzitou. Vede nadané děti k nerealisticky vysokým očekáváním od sebe samých. Tak 15-20% mimořádně nadaných dětí je významně brzděno perfekcionismem v některé etapě své akademické dráhy, někdy i v pozdějším životě.

Vyhýbání se riskování. Vidí úskalí v řešení daných situací stejným způsobem jako své možnosti. Vyhýbání se potenciálnímu problému může znamenat, že se vyhnou riziku a to může vyústit v jejich neprospívání (Whitmore, 1980 in Webb, 1994).

Multipotencialita. Nadané děti vynikají často ve více oblastech a mohou být angažovány v různorodých aktivitách až do krajní míry. To většinou nepředstavuje problém pro samotné dítě, ale může to představovat problém pro jeho rodinu. Mohou se objevit rozpaky např. při vybírání povolání (Kerr, 1985; 1991 in Webb, 1994).

Nadané děti s handicapem (dvakrát výjimeční). Fyzické handicap mohou zapříčinit sociální či emocionální problémy. Může být vysoký intelekt, ale motorické nesnáze díky např. mozkové obrně, mohou bránit expresi potenciálu. Sluchové handicap či nevidomost mohou vyvolávat frustraci. Nadané děti s postižením mají sklon k sebehodnocení na základě svého postižení, nikoliv podle nadání, které by bylo schopno tyto handicap do jisté míry kompenzovat.

Exogenní příčiny

Kultura školy a její normy. Z definice vyplývá, že jsou nadané děti "jiné", pokud je srovnáváme s vrstevníky (minimálně v kognitivních schopnostech) a potřebují jiné vzdělávací zkušenosti (Kleine, Webb, 1992 in Webb, 1994). Školy se však všeobecně zaměřují na seskupování dětí podle věku. Dítě často čelí dilematu, zda se podřídí očekávanému průměru nebo se postaví do role nonkonformisty.

Očekávání druhých. Nadané děti (především ty kreativnější) se často nepodřizují. Nonkonformisti vyzývají a narušují tradice, role, rituály a očekávání. Takové chování často u druhých lidí ústí v pocit nejistoty. Jako důsledek může nadané dítě (citlivé na nejistotu druhých) začít skrývat své schopnosti.

Vrstevnické vztahy. Aby nadané děti našly uplatnění pro své různorodé zájmy,

potřebují několik skupin vrstevníků. Vysoká úroveň jejich schopností může tyto děti zařadit mezi starší spolužáky. Mohou si i vybírat přátele mezi hrdiny svých knih (Halsted, 1994 in Webb, 1994). Tyto děti jsou pak ostatními vnímány jako "samotáři". Konflikt mezi zapadnutím do skupiny a vlastní individualitou může být velmi stresující.

Deprese. Deprese jsou většinou projevem vzteku na sebe sama či na situaci, kterou nemá jedinec dostatečně pod kontrolou. Nesprávné umístění dítěte ve vzdělávacím systému může být u mladého, nadaného dítěte příčinou pocitu chycení do pastí pomalosti. Dítě se tak uzavírá do depresivních stavů, jelikož se cítí uvězněno v neřešitelné situaci.

Vztahy v rodině. Vývoj sociálních a emocionálních kompetencí dítěte nejvýznamněji ovlivňuje rodina. Jestliže se vyskytnou problémy, není to z důvodu, že by je rodiče u svého nadaného dítěte chtěli uměle vyvolávat. Mezi hlavní důvody patří nedostatek informací či nedostatek podpůrných schopností, kterými rodiče nadaného dítěte disponují. Důvodem někdy může být i řešení problému, se kterým se nadaní rodiče za svého mládí také potýkali a nenašli vhodný algoritmus řešení.

3 Legislativa pro nadané děti

V České republice vychází legislativa z ústavních zákonů a mezinárodních smluv, ze kterých vycházejí jednotlivé zákony a vyhlášky.

Vzděláváním nadaných dětí, žáků a studentů se věnuje školský zákon (č. 561/2004 Sb.), ze dne 24. září 2004 a to zejména v § 17 a § 18.

V § 17 Vzdelávání nadaných dětí, žáků a studentů jsou zmíněné podmínky a možnosti výuky pro rozvoj nadaných žáků a studentů, které se dají uskutečňovat rozšířenou výukou některých předmětů nebo skupin předmětů. Třídám, které jsou sportovně zaměřené nebo žákům a studentům, kteří vykonávají sportovní přípravu, může ředitel upravit organizaci ve vzdělávání. Dále se vzdělávání může uskutečňovat přeřazováním žáků do vyšších ročníků.

§ 18 je věnován individuálnímu vzdělávacímu plánu.

4.1 Vyhláška

Vyhláška ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných ze dne 9. února 2005, Sbírky zákonů č. 73/2005, se zabývá možnostmi péče o nadané děti.

V části třetí dle § 12 je definován mimořádně nadaný žák, zjišťování mimořádně nadaného žáka provádí školské poradenské zařízení a ředitel školy pro ně může vytvářet skupiny stejných nebo různých ročníků v některých předmětech.

Vzdělávání dle individuálního vzdělávacího plánu je vymezeno v § 13. Může se podle něho uskutečňovat vzdělání mimořádně nadaného dítěte. Vychází ze školního vzdělávacího programu příslušné školy, závěru psychologického vyšetření a vyjádření zákonného zástupce žáka (nebo zletilého žáka). Jde o závazný dokument pro zjištění vzdělávacích potřeb žáka a je jeho součástí. Dále vymezuje, co má tento plán obsahovat, kdy a kým má být vypracován a kdo za tento plán zodpovídá. Měl by být vypracován po nástupu mimořádně nadaného žáka do tří měsíců po zjištění. Odpovídá za něj ředitel školy a vypracovává se ve spolupráci se školským poradenským zařízením a zákonným zástupcem žáka nebo s žákem zletilým, který tuto skutečnost potvrdí podpisem. Určený pedagogický pracovník školy sleduje průběh vzdělávání tohoto žáka, poskytuje jemu i jeho zástupci podporu společně se školským pedagogickým zařízením.

V § 14 jsou vymezeny podmínky pro přeřazení do vyššího ročníku. Ředitel školy může mimořádně nadaného žáka přeřadit bez absolvování předchozího ročníku do vyššího ročníku. A to na základě zkoušky před komisí, která je zastoupena vždy stejně. Termín konání zkoušky stanoví ředitel školy, který se dohodne se zákonným zástupcem žáka nebo s žákem zletilým. Pokud se žák ze závažných důvodů nemůže dostavit, ředitel stanoví náhradní termín zkoušky. Žák může skládat v jednom dni pouze jednu zkoušku. Obsah, formu a časové rozložení zkoušky stanoví ředitel, s ohledem na věk žáka. Zkouška ověřuje vědomosti a dovednosti pro plynulý přechod žáka do vyššího ročníku, je zaměřena na jednotlivý předmět nebo vzdělávací obsah. Komise určí výsledek hlasováním, případně ho určí hlas předsedy při rovnosti hlasů. Protokol, který se o zkoušce pořizuje, je součástí dokumentace žáka. Výsledek sdělí ředitel zákonnému zástupci žáka nebo zletilému žákovi. Za ročník, který žák neabsolvoval, nedostane vysvědčení. Na zadní straně následujícího vysvědčení se uvede, které ročníky žák neabsolvoval.

Problematice vzdělávání nadaných dětí se dále věnuje Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, který nabyl účinnosti dne 1. března 2005 a byl vydán opatřením ministryně školství, mládeže a tělovýchovy ve Věstníku MŠMT a Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, který nabyl účinnosti dne 1. února 2005.

4.2 Koncepce

V roce 2004 byla schválena Koncepce péče o nadané žáky ve školských poradenských zařízeních pro období 2004-2008, schválilo ji MŠMT (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy) a cílem bylo vytvořit systém péče o nadané žáky ve školských poradenských zařízeních s podporou integračního modelu. Pro období 2009-2013 vyšla nová Koncepce péče o mimořádně nadané děti a žáky pro období 2009-2013, která stejně jako předešlá vychází ze zásad inkluzivního vzdělávání. Koncepce respektuje některá specifika pro práci s nadanými žáky, která potřebují vysokou míru tvořivosti a didaktických schopností pedagogů.

V České republice je možná akcelerace ve vzdělání, neboli předčasný nástup do školy, přeskokování ročníků. Dále mohou vzniknout speciální skupiny v rámci školy, díky kterým se dá ve výuce postupovat rychleji s prvky obohacování učiva a spolupráce s dalšími stupni vzdělávání.

Mezinárodní srovnávací studie, které jsou zaměřené na vytváření koncepcí vzdělávacích a podpůrných programů pro tyto žáky doporučují především:

- Respektovat široké spektrum druhů nadání - při vytváření vzdělávacích programů a systémů péče o nadané.
- Do procesu identifikace nadaných zahrnovat více kritérií než pouze psychologické faktory, které se orientují na identifikaci prostřednictvím standardizovaných testů.
- Při vytváření výukových standardů brát ohled na vysoké intelektové požadavky a moderní učební přístupy s podporou poradenských systémů.
- Respektovat princip flexibility a přístupnosti při vytváření výukových standardů.
- Vytvořit způsoby hodnocení efektivity vytvořených vzdělávacích programů.

Nová koncepce se zabývá dalším opatřením, které je třeba realizovat pro zajištění vzdělávacích potřeb nadaných a jejich přiměřeného rozvoje. Stávající systém identifikace nadaných je potřeba rozšířit a jejich cílené vyhledávání učiteli škol a zajistit učitelům vzdělání v této oblasti péče o nadané děti. Tato oblast je součástí vzdělávání v běžných školách a je založena na modelu integrace těchto žáků.

Aby docházelo k podpoře nadaných žáků ve vzdělávání, je důležitá spolupráce všech školních subjektů - státních i nestátních neziskových organizací, popřípadě maximálně možné propojení stávajících aktivit těchto subjektů do systému, který bude funkční.

Hlavní cíle nové koncepce:

- a) zkvalitnit proces diagnostiky dětí a žáků ve školním a školském prostředí
- b) zajistit podporu rozvoje nadání dětí a žáků v rámci formálního vzdělávání i ve volném čase
- c) nabídnout pedagogickým pracovníkům přiměřenou podporu v jejich profesní přípravě na práci v období vzdělávání nadaných, zejména prostřednictvím DVPP(Další vzdělávání pedagogických pracovníků)
- d) zprostředkovat veřejnosti dostatek informací o systému péče o nadané s využitím webových stránek MŠMT (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy) a příslušných OPŘO (ostatní přímořízené organizace)
- e) realizovat výzkumy a rozvíjet mezinárodní spolupráci v oblasti péče o nadané

4.3 Práva nadaných dětí

Deklarace práv nadaných dětí v systému vzdělávání podle NAGC (National Association for Gifted Children) se zabývá podporou nadaných dětí a vymezuje práva, která by měla být dodržována.

Národní institut dětí a mládeže realizuje od 1. 7 2011 projekt s názvem PERUN, který je zaměřený na rozvoj a podporu talentovaných dětí a mládeže. Následujících 15 bodů je převzato z www.nidm.cz/projekty/realizace-projektu/perun/nadani/deklarace-prav-nadanych-deti:

- Nadané dítě má právo být podporováno pomocí adekvátních zkušeností ve vyučování dokonce i tehdy, jestliže ostatní děti stejného věku či ročníku nejsou schopni profitovat na těchto zkušenostech.
- Nadané dítě má právo být zařazené do skupin a kontaktovat se s ostatními nadanými dětmi v době některých částí vyučování tak, aby mohlo být podpořené, pochopené a stimulované.
- Nadané dítě má právo být vyučované a ne využíváné jako tutor nebo učitelův asistent v době většiny školního dne.
- Nadané dítě má právo na předkládání nových, pokrokových a netradičních myšlenek a koncepcí, bez ohledu na materiály a možnosti určené dětem stejného věku nebo ročníku, ve kterém je dítě umístěné.
- Nadané dítě má právo učit se takovým věcem, pojmům a koncepcím, které ještě neovládá, místo toho, aby bylo znova učené takovým poznatkům, které již ovládá.
- Nadané dítě má právo se učit rychleji než jeho vrstevníci a mít takové tempo učení, kterým se vyznačuje a je pro něj charakteristické.
- Nadané dítě má mít právo myslet alternativně, vytvářet odlišné produkty a využívat intuici a inovaci v procese vyučování.
- Nadané dítě má mít právo být idealistické a citlivé k spravedlnosti, právu, přesnosti a globálním problémům lidstva a mít příležitost vyjádřit své názory.
- Nadané dítě má právo na všeobecné pochybnosti, na navrhování alternativních řešení a ocenění komplexnosti a důkladnosti svého myšlení.
- Nadané dítě má právo být intenzivnější, vytrvalé a cílevědomé ve svém úsilí získávat vědomosti.

- Nadané dítě má právo projevovat smysl pro humor, který je neobvyklý, hravý, často komplikovaný.
- Nadané dítě má právo mít vysoké požadavky na sebe i ostatní a být citlivé na nesoulad mezi ideály a skutečností s potřebou pomoci při hledání hodnot lidské rozmanitosti.
- Nadané dítě má právo na vysoké výkony v některých oblastech učebního plánu, s přihlédnutím na postupné, smysluplné a erudované uplatnění v akademické oblasti.
- Nadané dítě má právo na zpoždění mezi představou a jejím uskutečněním, mezi osobními normami a vývojovými schopnostmi, mezi fyzickým zráním a pohybově-motorickou zručností.
- Nadané dítě má právo uskutečňovat zájmy, které jsou nad schopnostmi jeho vrstevníků, které jsou mimo učební plán nebo zahrnují dosud neprozkoumané a neznámé.

5 Péče o nadané děti

V České republice je péče o nadané děti zatím stále nedostačující. Oproti minulosti se ale situace v dnešní době lepší. Byla vytvořena legislativa, která specifikuje vzdělávací možnosti a přístup k nadaným dětem v ČR. Vznikají i programy, určené pro rozvoj mimořádně nadaných dětí. (www.nadanedeti.cz)

Přetrvávajícím problémem je nedostatečná příprava budoucích pedagogů i psychologů v rámci povinných universitních kurzů. Dalším problémem je rovněž tlak na integraci všech typů problémových dětí do jedné, mnohdy přeplněné třídy. (www.nadanedeti.cz)

5.1 Integrace

Integrovat nadaného žáka má povinnost každá škola. Nejedná se zde pouze o umístění do škol, ale i o aktivní začlenění do procesu vzdělávání. Snad pouze nerozumný rodič by trval na tom, aby bylo jeho nadané dítě integrováno ve škole, kde není žádná vůle ze strany vedení ani učitelů, věnovat se specifičtěji nadanému dítěti a respektovat jeho netypické vzdělávací potřeby.

„Je proto nutné podporovat a pomáhat vyjasňovat strategie ve školách, které se touto problematikou budou blíže zabývat a budou chtít zabudovat péči o talentované žáky do vlastních vzdělávacích programů“ (Fořtík, Fořtíková, 2007, s. 39).

Na tyto aktivity jsou účelově vázány finanční prostředky krajů a instituce, o něž je možné při integraci nadaného žáka (nebo skupiny žáků) požádat. Je to však jeden z důvodů, kterým se chtějí některé školy profilovat.

Aby škola mohla získat patřičné prostředky a stala se skutečným realizátorem potenciálu mimořádně nadaných dětí, měla by připravit a uskutečnit některé kroky. Sestavit si vlastní plán, aby byla připravená na vzdělávání mimořádně nadaných žáků. Tato strategie by měla být součástí školního vzdělávacího programu. V tomto plánu, by měly být zahrnuty následující oblasti:

- Strategie výběru nebo průběžná identifikace nadaných žáků. Dle platných zákonů mimořádně nadaného žáka diagnostikuje pedagogicko – psychologická

poradna (nejlépe poradna, která je seznámená s diagnostikou a podporou nadaných), která umí pomoci při sestavování individuálního vzdělávacího plánu.

- Vytvořit systém dalšího vzdělávání pedagogů v péči o mimořádně nadané žáky. V ČR je stále málo odborníků a více těch, kteří se za odborníky pouze považují. Je tedy potřebné např. oslovit instituce s akreditovanou nabídkou kurzů a školení pro pedagogy, mající hlubší pohled do této problematiky. Na pedagogických fakultách se běžně budoucí pedagogové seznamují s prací s postiženými nebo s poruchami učení, ale na velice málo univerzitách se vyskytuje kurz, který se věnuje problematice vzdělávání nadaných žáků. Mnoho učitelů proto není s touto prací seznámeno. Tato problematika je v naší republice nová a začala se pomalu prosazovat až v devadesátých letech 20. století a není u nás dostatek odborné pedagogické literatury.
- Specifikace a úprava vzdělávacího programu školy. Účelné je ptát se nebo hledat v projektu školy, jestli má ujasněnou výukovou metodologii, a jestli je připravená na adaptaci pokročilých žáků, kteří např. přeskočí některý ročník. Škola by měla volit strategie a metody ve výuce, přichystat formy obohacování učiva pro tyto žáky a učební materiály. Měla by také brát na vědomí, zda žák zná učivo, vyskytující se běžně v učebnicích pro třídu.
- Úprava organizačních forem výuky. Např. vytvoření laboratoře nebo knihovny pro samostudium nebo při projektech, kam budou žáci docházet; umožnit prostupnost tříd a vytvářet heterogenní výukové skupiny.
- Technické vybavení školy. Zvýšení počtu počítačů s přístupem na internet, scannerů, nové tiskárny, kopírky, neboť nadaní žáci mohou mít zvýšené nároky na technické zázemí. Tento aspekt se někdy také stává prostředkem, jak přinutit např. zřizovatele k navýšení finanční dotace školy. Zajímavější je ale nakoupení či zapůjčení encyklopedií, vzdělávacích softwaru, odborných publikací, populárně naučných knih, didaktických her a obohacení školní knihovny o témata, která nadaného žáka zajímají.
- Nabídka odpoledních školních aktivit, spolupráce s organizacemi, které nabízejí využití v rámci víkendových, popř. letních akcí. Poskytnutí kvalitních kroužků např. matematiky, šachový kroužek, volitelné odpolední předměty, které se budou lišit od běžně provozovaných na školách.

- Příprava učitelů pro tvorbu individuálních vzdělávacích plánů, neboť jsou nedílnou součástí při práci s nadanými. Rozhodnutí vzdělávat dítě podle individuálního vzdělávacího plánu a jeho konečnou podobu schvaluje rodič nadaného žáka. Učitelé by měli vědět, jak tento plán sestavit (učitelé většinou vědí, jak sestavit plán pro dítě s poruchou učení, ale neví jak ho sestavit nadaným žákům). Pro učitelé to znamená práci a úsilí navíc. Učitelům by se měla např. doporučit účast na kurzu věnovaném k této problematice.
- Plán návaznosti studia těchto žáků na druhém stupni ZŠ, popř. na jiném typu školy (SŠ, SOŠ, víceletém gymnáziu apod.)
- Spolupráce s klíčovými institucemi, bez kterých nelze nadané děti integrovat. Škola by měla informovat veřejnost, zřizovatele i krajský úřad o svém záměru věnovat se nadaným dětem. Instituce jsou důležité pro získávání finančních prostředků pro integraci, ale hlavně pro podporu školy. Měly by se však zajímat i o jiné způsoby získávání financí.
- Mechanismy propagace profilu školy a způsob informování rodičů o plánované péči o tyto žáky. Většina škol se chce pochlubit tím, že pro nadané žáky připravují různé podpůrné programy, zřizují speciální třídy a skupiny. (Fořtík, Fořtíková, 2007)

5.2 Učitel a nadaný žák

„Mnohem důležitější než možné nadání je u učitele (ale i u každého, kdo se podílí na výchově nadaného) schopnost ocenění, tolerance k nezvyklým řešením, nápadům, projevům (podobně jako u jiných pedagogů pracujících s dětmi se speciálními edukačními potřebami)“ (Jurášková, 2006, s. 121).

Řídícími pracovníky ve školství, rodiči i samotnými učiteli, je kladen požadavek na vzdělávání učitelů pro práci s nadanými žáky, neboť příčinou nedostatečně fungující podpory nadaných žáků ve vzdělávacím systému je právě absence tohoto tématu v přípravě budoucích pedagogů. Nejznámější pracoviště v Evropě, které se zabývá vzděláváním učitelů pro tuto práci, je v Nizozemí na univerzitě v Nijmegen. Její absolvent obdrží tzv. ECHA Diploma. V České republice byly v této oblasti také realizovány některé kurzy (Hříbková, 2009).

U učitele nadaných žáků je důležité, aby uměl ocenit jejich tvořivé nápady. Může se setkat s netypickými projevy nebo odpověďmi a dostat se do různých situací, na které by měl být předem připravený.

V nejlepším případě by měl být dle Juráškové (2006): Tolerantní ke specifickým charakteristikám nadaných, k nekonformnosti, k protichůdným názorům a vyjádřením, k netradičním názorům a dvojsmyslům, i tolerantní k odlišnému způsobu řešení úlohy. Empatický – umět se vcítit do osobního prožívání žáků, pochopit i jejich pocity, postoje, názory a reakce. Vyrovnaný a nestranný – konflikty řešit klidně, mít pochopení i pro přímé, někdy nepříjemné vyjádření od žáků na svou osobu, „chytání za slovíčka“. Být taktní - velmi důležité při hodnocení žakových výkonů. Být pružný v přizpůsobení se různě měnícím se situacím ve vyučování, pro změny související s aplikací individuálního přístupu. Srdečný a mít smysl pro humor, být důvěryhodný a vysoký profesionál.

Makerová (in Hříbková, 2009) rozlišila tři skupiny kvalifikačních charakteristik učitelů nadaných žáků:

- 1) Filozofické - zahrnující učitelovy postoje, které má k žákům a způsoby, kterými přistupuje ke vzdělávání. Učitelův zájem o další sebevzdělávání, kooperativnost a odbornost v předmětech včetně jeho kulturního rozhledu.
- 2) Profesní - zahrnující strategie používání ve vyučování a schopnost pružně střídat tyto strategie. Sociální a poradenské dovednosti učitele zahrnující i jeho znalosti problematiky nadaných.
- 3) Osobnostní - řadí se k nim zejména charakteristiky, které A. H. Maslow našel u osob s vysokou mírou sebeaktualizace.

Hříbková (2009) dále uvádí, že není často jasné, jakým způsobem se k těmto charakteristikám dospělo a zda mají vliv na praxi. Tyto snahy většinou přispívají k vytvoření obrazu „ideálního učitele“ a k zformulování jeho požadavků, které jsou ale vzdáleny realitě.

Práce s nadanými žáky vyžaduje zavedení metod aktivní práce žáků a řešení problémových situací ve výuce, neboť tito totiž disponují nadprůměrnými všeobecnými nebo specifickými schopnostmi i vysokou úrovní tvořivosti (Lokšová, Lokša, 2003).

Mohou zde nastat některé problémy. Problém může být v osobnosti učitele, pokud má strach se zaváděním něčeho nového, nedostatek zkušeností s tvorbou a realizací aktivizující výuky, nebo může jít i o neochotu učitelů zavádět tyto metody

do výuky.

Ve speciálních školách pro nadané děti většinou ředitel nebo zřizovatel stanoví pro přijetí učitele kritéria, která musí splňovat. Např. soukromé gymnázium v Braunschweigu, které zřizuje třídy pro nadané, má následující kritéria na učitele (Urban, 1989, in Hříbková, 2009, s. 200):

- *„Mít vyučovací styl kompatibilní s potřebami nadaných.“*
- *Být schopen realizovat rozvíjející vzdělávací program pro nadané, být schopen ho rozšiřovat a prohlubovat.*
- *Být schopen rozpoznat problémy nadaných a být citlivý k jejich potřebám.“*
- *V obohacování učiva při práci s nadanými žáky by měl učitel postupovat dle Juráškové (2008) následovně:*
- *Nenutit ale motivovat - nevnučovat dítěti aktivity, ale motivovat ho k nim a podporovat, motivace by neměla být vnější např. známkami, ale vlastním nadšením, zajímavými podmíněnými informacemi a činnostmi.*
- *Nevnučovat dítěti nepovinné aktivity - je vhodné zařazovat dobrovolné aktivity – úlohy na doma, jejich plnění by se však nemělo vyžadovat ode všech.*
- *Projevovat nadšení ..*
- *Připravovat vyzývavé podněty.*
- *Vyhýbat se jakémukoliv drilu – obohacování má být založené na tvoření a objevování, ne na nácviku a drilu, který snižuje veškerou motivaci k poznávání.*
- *Zařazovat úlohy různé úrovně a zaměření*
- *Učitel by měl akceptovat případný nezájem ze strany jednotlivce a nenechat se odradit případným nezájmem některých žáků.*
- *Akceptovat různou úroveň zpracování problematiky a nevyžadovat pouze dokonalost. Měl by ocenit snahu žáků, zájem.*
- *Ocenit práci dítěte dětem.*
- *Měl by působit jako pomocník, spolupracovník, řešit problémy spolu s dětmi, zapadnout do dění ve třídě a spolu s ostatními poznávat a objevovat.“*

V některých amerických školách působí „resource teacher“ (pomocná učitelská síla), ve školách v Holandsku je představují speciální pedagogové. V holandských školách pomáhají tyto síly slabým a problematickým, ale v Americe jsou určeny pro rychle se učící žáky (Mönks, Ypenburg, 2002).

5.3 Rodina a nadané dítě

„ Během prvních let života je plasticita mozku – jeho schopnost „pěstovat“ dovednosti, hodnoty a vzorce chování, z nichž se později stanou zvyky – na svém vrcholu. I malé změny ve způsobu, jak si povídáte a hrajete se svým dítětem, mohou mít skutečný, značný dopad. Jde o kognitivní rozvoj – ale bez povzbuzujících drog“ (Simister, 2011, s. 12).

Důležitost a závažnost rodinného prostředí a atmosféry v rodině dítěte na vývin speciálně nadaného dítěte potvrzuje prakticky všechno dnešní zjištění, výzkumy i praktické či empirické zkušenosti. Dále se také potvrdilo, že klasické výchovné postupy a metody nejsou zcela nejvhodnější. Do výchovy dnešních dětí by se mělo vnést více empatie, tolerance, demokratičtější a liberálnější vztahy (Laznibátová, 2001).

Hlavní role připadá rodičům z hlediska získávání míry sebedůvěry dítěte v různých oblastech studia a učení. Když dítě získá příslušnou míru sebedůvěry, další úspěchy ji nadále zvyšují a motivují k ještě vyšší výkonnosti. Pro dosažení úspěchu mohou rodiče u dítěte ovlivňovat i postoje a způsoby chování (Campbell, 2001).

Pro vývin nadaného dítěte je dále důležité celkové klima rodinného prostředí a správný způsob komunikace mezi rodičem a dítětem. Rodiče by měli akceptovat osobnost nadaného dítěte a rozvíjet jejich společné zájmy. Měli by pozitivně posilňovat schopnosti dítěte a věřit těmto schopnostem (Laznibátová, 2001).

Dle Heidera (2008) se rozdělují rodiny v postojích k nadání svého potomka do dvou skupin s těmito charakteristikami:

1. Rodina, která akceptuje nadání dítěte (cca dvě třetiny)

Tato rodina má většinou zkušenost s nadaným jedincem v širší rodině. K identifikaci nadání dítěte dochází dříve, prostřednictvím členů rodiny. Orientuje se na poznání a dobré vztahy v rodině. Přijímá a hodlá rozvíjet nadání dítěte.

2. Rodina bez vyhraněného vztahu k poznání (cca jedna třetina).

Naopak většinou nemá zkušenost s nadaným jedincem v širší rodině. K identifikaci nadání dítěte dochází později, často prostřednictvím pedagogických a poradenských pracovníků. Více se orientuje na úspěch a kariéru („praktické" dovednosti). Nemá vyhraněný postoj k nadání dítěte.

Další akceleraci potenciálu dítěte zásadně ovlivňuje rodinné prostředí a to ve všech fázích dětství a dospívání. Je určující vývojovou determinantou, která rozhoduje, jestli se nadání nebo potenciál rozvine či nerozvine v talent. Rozhoduje i o míře (Portešová, 2009).

Do značné míry je současně rodina zodpovědná i za zpomalení nebo utlumení procesu rozvoje mimořádných schopností dítěte. Může podporovat nesamostatnost, závislost na výkonu, rodičích a vnějším ocenění. Např. z nenaplnění rodičovských ambicí a očekávání může pramenit i zdroj stresu (Rimm, 1986).

Vladimír Dočkal (2005) zformuloval několik doporučení pro správnou výchovu všech dětských talentů. Opíral se při tom i o Campellovu práci a vycházel i ze svých profesionálních zkušeností:

Mějte své děti rádi a dávejte jim to najevo. Je důležité, aby děti braly rodiče jako oporu a mohly se na ně spolehnout. Rodiče by neměli své děti porovnávat, ani je dávat za příklad. Všechny děti jsou nadané jiným způsobem.

Vždy si pro své děti najděte dost času. Není důležitějších povinností, než které mají rodiče ke svému dítěti. Měli by dětem číst a vést je k tomu, aby si četly samy. Vybírat dětem vhodné televizní programy a diskutovat o nich. Navštěvovat různá místa, ale zároveň jim nechat čas, který mohou trávit samy a se svými kamarády.

Uplatňujte svůj vliv adekvátním způsobem. Rodiče by měli dovolit dětem, aby se podílely na spolurozhodování a probírat s nimi věci, které se týkají fungování rodiny. Učít je nést odpovědnost a nebýt direktivní ani příliš povolní.

Stanovte rámcová pravidla pro učení, pomoc v domácnosti, zábavu i odpočinek a kontrolujte jejich dodržování. Dítě musí vědět, co smí a co nesmí, a proč. Musí pochopit pravidla, která jsou důležitá pro soužití. Neměly by svazovat aktivitu dítěte, ale stanovit jisté hranice.

Vytvořte dětem vhodné podmínky na učení a rozvíjení jejich zájmů. Každé dítě by mělo mít vlastní různorodou knihovnu. Zapsat děti do různých kroužků, které si samy zvolí a dbát na to, aby se jim věnovaly.

Podporujte zvědavost svého dítěte a zajímejte se o jeho profesní plány. Rodiče by měli poodkrýt jak vlastní, tak i ostatní profese. Nevnucovat mu vlastní představu o jeho profesi. Podporovat jeho zájmy a aktivity.

Zdůrazňovat význam vzdělání a úsilí, jenž je třeba vynakládat pro dosažení úspěchu. Je vhodné hovořit o jejich ambicích a možnostech. Rodiče by měli

zvážit, na co má dítě předpoklady. Jít jim příkladem, dát jim najevo, co od nich očekávají, ale nikdy je nestavět do situace, kdy nemohou jejich očekávání splnit.

Nebojte se vyvinout na dítě přiměřený tlak. Na dítě by se měl vyvíjet přiměřený tlak. Rodič se ale musí naučit citlivě s ním zacházet a manipulovat.

Chvalte dítě za dosažené úspěchy. Rodiče by měli dát najevo radost z jejich úspěchů a zároveň nedělat katastrofu z neúspěchů. Budují tím jeho sebedůvěru.

Spolupracujte se školou a s institucemi, ve kterých dítě rozvíjí své nadání. Mezi všemi účastníky by měl být přátelský vztah a důvěra (Dočkal, 2005).

5.4 Formy a přístupy při práci s nadanými

V České republice jsou možnosti vzdělávání nadaných žáků následující:

- integrace nadaných žáků v běžné třídě základní školy
- samostatné třídy pro nadané žáky
- samostatné školy pro nadané žáky

„Troufáme si říci, že integrační vzdělávání nadaných žáků bude v našich současných podmínkách nejrozšířenější. Souvisí to jednak s prosazováním této formy vzdělávání v rámci školní a později sociální integrace, ale také s krátkým časovým úsekem, kdy je vzdělávání nadaných žáků samostatně zahrnuto v legislativě“ (Kovářová, Klugová, 2010, s. 51).

Může jít o formy integrované, přes různě přechodné, až po formy segregované. **Segregovaná forma:** Ve škole se nacházejí třídy s nadanými žáky. Výhodou zde je, že celý program školy, učebny a personál se mohou plně soustředit na uspokojování výchovně - vzdělávacích potřeb nadaných žáků. Podle některých odborníků je ale nevýhodou neprovázanost s běžnou populací. Tyto školy se dají vytvořit jen v městech s určitým počtem obyvatelů. V malých městech by bylo zřízení těchto škol neefektivní (Jurášková, 2001).

Přechodné formy: Do této skupiny spadá více forem. V první řadě sem patří homogenní třídy (neboli třídy s nadanými žáky), které jsou utvořeny v běžných školách. Tyto formy jsou částečně integrované (Jurášková, 2001).

Výhodou těchto tříd je, že je pro tyto děti přizpůsobena výuka, ale zároveň jsou integrovány do běžné populace. Rizikem může být rivalita, která někdy vniká mezi nimi

a ostatními žáky (Fotřík, Fotříková, 2007).

Skupinové vyučování - jde o umístění nadaných dětí z jednoho ročníku (nebo nadaných dětí z více škol) do jedné třídy spolu s běžnými žáky. Dle odborníků je tato metoda užitečná pro nadané i ostatní děti. Alternativou je, že se děti více tříd, případně škol, setkávají na několik hodin týdně a specializovaní pedagogové jim poskytují obohacující program a aktivity.

Integrovaná forma: Dítě se ocitá v běžné třídě, ale jeho vyučování je zaměřené na uspokojování vzdělávacích potřeb nadaného žáka. Tato forma může uspokojovat vzdělávací potřeby nadaného žáka, pokud je na ni učitel připravený a má podmínky pro vzdělávání tohoto žáka. Dítě se ale může cítit osamocené nebo se musí neustále přizpůsobovat při komunikaci (Jurášková, 2001).

Péče o nadané děti v rámci běžné třídy

Zde je nutné zabezpečit, aby byli učitelé seznámeni s možnostmi identifikování a diagnostikování nadaných dětí a s různými možnými postupy a metodami, které mohou ve své třídě při práci s nadanými využít. Dále je nutné zabezpečit rozšíření obvyklých výukových materiálů určených pro ostatní děti a plánování dalších postupů práce s nadanými žáky. Výhodou zde např. je, že není potřebná reorganizace třídy, individuální program nadaných dětí si mohou třídní učitelé organizovat sami, nadaný žák si nemusí zvykat na jiný kolektiv. Nevýhodou je, že učitelé musí často řešit jiné priority, které jim neumožňují věnovat se vždy nadaným žákům. Musí věnovat spoustu času a energie přípravě individuálního plánu pro nadané dítě. Každá třída potřebuje speciální výukové materiály a mnoho učitelů není ochotných věnovat se vzdělávání nadaných dětí (Portešová, 2007).

Přístupy ve vzdělávání:

Akcelerace:

Jedná se o urychlování školního procesu. Mezi formy akcelerace patří předčasný nástup do školy u dítěte mladšího 6 let, dřívější nástup na vyšší úroveň ve vzdělávání (dítě dříve nastoupí na střední školu), přeskokování ročníků (ve více nebo pouze v jednom předmětu), seskupování žáků s lepšími výsledky v určitých předmětech, seskupování napříč věkovými skupinami, žák základní školy může studovat paralelně i na střední škole. Dále může akcelerace probíhat tím, že dojde k zhuštění studia, kdy se

žák učí podle běžného programu školy, ale učivo zvládá rychleji. Patří sem i studium, které je organizováno samotným studentem, zatímco se ostatní žáci učí přednesenou látku. Tento přístup není tolik organizačně náročný pro školu. Škola řeší úpravu rozvrhu žáka, pokud dojde k přeskočení ročníku v některých předmětech. Mezi pozitivní stránky akcelerace patří např. vyhnutí bezpředmětnému opakování a drilu, větší možnost setkávat se s intelektovými vrstevníky, uznání schopností dítěte, větší produktivita práce nadaných žáků a nabízí větší prostor pro akademické hledání. Mezi negativní stránky patří v některých případech neschopnost srovnat se s větším nátlakem v učení, fyzická nebo emoční nezralost, frustrace, méně času věnovat se zálibám a koníčkům, odmítání staršími spolužáky (Fořtík, Fořtíková, 2007).

Obohacování:

Tento postup je v českých školách znám, neboť obohacovým neboli rozšířeným programem jsou specializovaná víceletá gymnázia a matematické nebo jazykové školy. Tento program má buď ve specifických oblastech, nebo všeobecných akademických odvětvích sloužit nadaným dětem. Jde především o rozšíření znalostí, podchycení dovedností a zájmů za hranici běžného učiva. K obohacování náleží i zapojení žáka do soutěží, exkurze, vzdělávací kluby, zapojení externích odborníků nebo využívání informační technologie. Tento přístup pomáhá žákům zlepšit dovednosti tvořivého myšlení, schopnosti řešení problémů aj. Změna v tomto smyslu může probíhat výukou do šířky (žákům jsou překládána nová témata) i do hloubky (hlubší rozvedení tématu). Nadaní žáci nejsou vyčleněni z běžné třídy a nepřekračují svůj ročník. Důležitou roli zde mají extra materiály, které mohou být umístěny ve školní knihovně, kde si je žák může kdykoliv prohlédnout. Musí však souviset s obsahem vyučujících hodin a mohou se využít v době, kdy žák dokončí rychle úkol (Fořtík, Fořtíková, 2007) .

6 Rozdíly v péči v ČR a ve světě

Ve dvacátých letech vnikly v USA a ve třicátých letech v SSSR minulého století první studie talentů. Leta Hollingworthová otevřela v New Yorku v roce 1936 dokonce první specializovanou školu pro nadané děti. Šlo však pouze o ojedinělé aktivity. Až po druhé světové válce si lidstvo začalo uvědomovat, že je potřeba věnovat pozornost nadaným v populaci. Zejména z důvodů vojenské obrany a s rozvojem techniky byla potřeba zajistit vědce (Dočkal, 2005).

Péče o nadané jedince se stala součástí vzdělávací politiky vyspělých zemí. Důležitou součástí je identifikace nadaných v populaci a nabídka vhodných vzdělávacích postupů takovým způsobem, aby nebyla nikomu odepřena možnost rozvíjet potenciál na nejvyšší možnou míru. V těchto zemích jsou učitelé připravováni na práci s nadanými jedinci, jak na vysokých školách, tak i po dokončení tohoto studia formou mezinárodně platného postgraduálního vzdělávání, který garantuje společnost ECHA (European Council for High Ability) (Vondráková, 2006) .

V ČR se v roce 1989 podařilo psychologce Haně Drápalové založit československou pobočku této společnosti a roku 1992 založil v Bratislavě Vladimír Dočkal spolu s Jolanou Laznibatovou Československou společnost pro nadané děti (Dočkal, 2005).

Vondráková ve svém článku napsala, že každá země má v péči o nadané svoje vlastní specifika. Způsob péče se mění s rostoucími zkušenostmi. Nejdéle se problematikou nadaných zabývají Spojené státy a to již více jak sto let. Dále západní Evropa (několik desetiletí) a některé asijské země. Uskutečnila se celá řada výzkumů, z kterých vyplynula různá opatření. Ve světě se vyskytuje obrovské množství literatury o nadaných, psané ponejvíce v angličtině. Pokud chceme udržet krok s ostatními zeměmi, musíme se zapojit do tohoto proudu a využít nabídek našich zahraničních partnerů o spolupráci (Vondráková, 2006).

Nadání se podporuje různými způsoby. Některé způsoby sepsaly Kováčová a Kubelková (2009) v publikaci Edukace nadaných dětí a žáků. Čerpaly zde z knihy autorky Fotříkové a z internetových stránek organizací, zabývajících se rozvojem

nadaných jedinců. Např. v Evropě se pořádají různé soutěže a olympiády, které jsou výborným nástrojem pro rozvoj nadání. Vyžadují schopnost např. samostatné práce způsobem zkoumání, experimentování, řešení různých problémů, učení, cvičení ve vytrvalosti. V USA začaly pobytové programy, jejichž základem jsou třítydenní letní campy. Akademicky talentovaní zde dostanou prostor naučit se předmět svého zájmu a tempem, který jim vyhovuje. Nehraje zde roli věk a školní ročník. Obdobou je v Německu Žákovská akademie, která trvá 17 dní, a žáci se zde učí 45 hodin vybrané činnosti (Kováčová, Kubelková, 2009).

V České republice funguje např.:

- **Mensa ČR** - jde o mezinárodní organizaci a členem se může stát každý, kdo ve schváleném testu inteligence dosáhne IQ nad 130 a dosáhne věku 14 let. Dětská Mensa má členy ve věku 5-14 let a je platformou při Mense ČR. Její členové mají stejná práva a možnosti jako členové Mensy ČR. (www.mensa.cz)
- **Národní institut dětí a mládeže MŠMT**, který nabízí služby pracovníkům středisek volného času, školním klubům a družinám, krajským úřadům a nestátním neziskovým organizacím. (www.nidm.cz/o-nidm)
- **Centrum nadání** – nestátní nezisková organizace, zabývá se podporou nadaných dětí, učitelů a rodičů nadaných. Pomáhá s výběrem nadaných dětí, sepsáním ŠVP, zajišťuje aktivity pro školy. (www.centrumnadani.cz)
- **ECHA ČR** – Společnost pro talent a nadání. Hlavním cílem této společnosti ECHA je fungovat jako komunikační síť podporující komunikaci mezi lidmi, kteří se o vysoké schopnosti zajímají. (www.talent-nadani.cz)

PRAKTICKÁ ČÁST

7 Cíle výzkumu a stanovení výzkumných otázek

7.1 Cíle výzkumu

Hlavním cílem mé diplomové práce bylo zjistit, jaká je péče o nadané žáky v běžných třídách 1. stupně některých základních škol na Znojemsku, jak tato péče probíhá a zda je rozdíl v péči základní školy s programem pro rozvoj talentu a nadání a ostatních základních škol na Znojemsku.

Z tohoto hlavního cíle vyplývají následující dílčí cíle:

- Zjistit některé školy na Znojemsku, ve kterých se vyskytují nadané děti.
- Zjistit, jak funguje ve školách péče o tyto děti ze strany učitelů a školy.
- Pomocí rozhovoru s nadanými žáky zjistit, jak probíhá péče o tyto děti.

7.2 Stanovení výzkumných otázek

V souvislosti s cíli, které jsem si stanovila, jsem zformulovala následující výzkumné otázky:

Je největší počet nadaných žáků na Znojemsku na základní škole s programem pro rozvoj talentu a nadání?

Poskytuje tato škola nadaným žákům v péči něco navíc oproti jiným základním školám na Znojemsku?

Je péče o nadané žáky ve třídách některých škol na Znojemsku, od všech učitelů a škol správná a kvalitní?

Jsou nadaní žáci vzděláváni podle individuálního vzdělávacího plánu, který byl pro ně vypracován?

8 Zvolené metody výzkumné práce

8.1 Použité metody

Pro získání potřebných informací jsem použila metodu dotazníku a rozhovoru. Dotazník (viz. příloha č. 1) jsem vytvořila pro učitele/ky nadaných žáků na prvním stupni základních škol a osobně jsem jim ho rozdala. Dotazník je anonymní a učitelé/ky v něm nevyplňovali jména ani název školy. Dotazník obsahoval 7 otázek uzavřených, 15 polouzavřených a jednu otázku otevřenou. Po svolení rodičů jsem provedla rozhovor s nadanými žáky, které jsem si vybrala.

Dotazník patří mezi nejrozšířenější pedagogickou výzkumnou techniku. Jeho podstatou je zjištění dat o respondentovi, zároveň i jeho postojů a názorů o problémech, které zajímají dotazujícího. (Bartošová, Skutil, 2011)

Dotazník má své výhody i nevýhody, které jsou následující (Skutil, 2011, s. 80):

„Výhody:

- *snadná a rychlá administrace,*
- *lze oslovit větší počet respondentů a tím získat značné množství údajů,*
- *je možné získat informace, které nejsme schopni získat jinou technikou,*
- *údaje lze většinou plně kvantifikovat,*
- *anonymita respondentů.*

Nevýhody:

- *musíme počítat se subjektivitou odpovědí,*
- *je možné, že se respondent otázce vyhne,*
- *respondentovi vždy nemusí vyhovovat daná forma dotazování,*
- *nemožnost povysvětlení otázky v případě, kdy sami nebudeme dotazník administrovat,*
- *přesnost vymezených otázek a variant odpovědí striktně omezuje prostor pro odpovědi respondenta, takže někdy je nucen, zvolit variantu, kterou by jinak nezvolil,*

- *možnost zkreslení odpovědi žádoucím směrem.* “

Rozhovor slouží pro získání takových dat, mezi které patří informace o názorech, postojích, záměrech nebo se pokoušíme získat informace o tom, jak respondent chápe určité situace a jevy. (Frejenčík, 2000)

Výhody a nevýhody (Skutil a kol., 2011, s. 89 – 90):

„Výhody:

- *umožňuje přímý kontakt výzkumníka se zkoumanou osobou,*
- *umožňuje volnost a pružnost v kladení otázek,*
- umožňuje dovysvětlit otázky a zároveň požadovat dovysvětlení ze strany respondenta,*
- *je možné získat osobní nebo důvěrné informace,*
- *je možné sledovat verbální i neverbální reakce respondenta,*
- *eliminuje obtíže při psaném projevu.*

Nevýhody:

- *je časově náročný,*
- *obtížnější zaznamenání odpovědí,*
- *menší soubor respondentů,*
- *kvalita informací závisí na kvalitě výzkumníka a na kvalitě informace mezi výzkumníkem a dotazovaným,*
- *možnost ovlivnění rozhovoru osobním zaujetím tazatele,*
- *obtížnější vyhodnocení.* “

8. 2 Organizace a charakteristika výzkumného souboru

8.2.1 Organizace

Výzkumným souborem se stali učitelé/ ky 1. stupně základní školy s programem pro rozvoj talentu a nadání, někteří/ré učitelé/ ky 1. stupně základních škol a nadaní žáci.

Potřebné informací o výskytu nadaných žáků na Znojemsku jsem chtěla získat

v pedagogicko-psychologické poradně. Z důvodů ochrany osobních práv nadaných dětí mi ale nemohli poskytnout jakékoliv informace a odmítli mi sdělit i základní školy, ve kterých se nadaní žáci nachází. K zjištění výskytu těchto žáků jsem si sjednávala osobní schůzky na základních školách ve Znojmě a v blízkém okolí, při kterých jsem zjišťovala, zda se na jejich škole nachází nadaní žáci.

Dotazníky jsme rozdávala osobně, neboť mi přišel tento způsob kontaktu lepší než komunikace přes internet. Ve všech případech šlo o paní učitelky.

Rozhovory s nadanými žáky proběhly po svolení jejich rodičů. Byly vybrány z uvedených škol a pro všechny děti byl vypracován individuální vzdělávací plán. Děti byly ochotné a rády mi na pokládané otázky odpověděly.

8.2.2 Charakteristika

Přímo ve Znojmě se nachází šest základních škol, které jsem požádala o spolupráci. V okolí Znojma jsem se zaměřila na devítileté základní školy a objevila jsem pouze tři základní školy s výskytem nadaných žáků ochotné se mnou spolupracovat. Z důvodu ochrany osobních dat nadaných žáků a jejich učitelů, kteří si přáli zůstat v anonymitě, jsem se rozhodla neuvádět názvy těchto škol a označit je pouze velkými písmeny abecedy.

Jako první jsem oslovila základní školu s programem pro rozvoj talentu a nadání a budu ji značit písmenem A. Školu jsem sama navštěvovala a probíhala v ní většina mé vysokoškolské praxe. Vyskytují se zde nadaní žáci na prvním i na druhém stupni. Škola nabízí řadu zájmových kroužků, kde mohou děti svůj talent uplatnit a mají k dispozici Klub nadaných dětí nabízející opravdu pestrou činnost pro nadané žáky. Učitelé 1. stupně vyplňovali dotazník na žáka, kterého vyučují. V jedné třídě se vyskytují dokonce dva nadaní žáci, takže třídní učitelka vyplňovala dva dotazníky. Ostatní nadaní žáci se nachází v osmi třídách po jednom. Celkově se mi tedy podařilo získat z této školy deset dotazníků, což byl i počet nadaných dětí vyskytujících se na 1. stupni této školy.

Ve Znojmě jsem dále oslovila zbylých pět základních škol. Pouze jedna škola spolupráci odmítla a získala jsem celkem osm vyplněných dotazníků, z nichž vyplývají následující informace. Na ZŠ B se nachází na 1. stupni dva nadaní žáci ve dvou třídách.

Na ZŠ C se vyučují na 1. stupni tři nadaní žáci Na základní škole D se vyskytuje pouze jeden nadaný žák a na ZŠ E se mi podařilo zjistit dvě nadané děti.

V blízkosti Znojma jsem objevila tři základní školy s nadanými dětmi a z každé získala jeden vyplněný dotazník. Jedna z nich (F) integruje jednoho žáka. Na posledních dvou základních školách (G,H) se na každé z nich nachází jeden zohledněný žák na 1. stupni.

Celkově jsem tedy vyhledala 8 základních škol, které se mnou spolupracovaly a rozdala dohromady dvacet jedna dotazníků dvaceti učitelkám nadaných žáků 1. stupně ve Znojmě a v jeho blízkém okolí.

Rozhovor proběhl s pěti nadanými žáky z některých uvedených základních škol. Pro každé nadané dítě byl vypracován individuální vzdělávací plán, jenž mi byl zapůjčen k nahlédnutí. Žákům jsem pokládala otázky, kterými jsem se snažila zjistit, zda s nimi učitelé pracují podle vytvořeného individuálního vzdělávacího plánu.

9 Rozbor získaných údajů

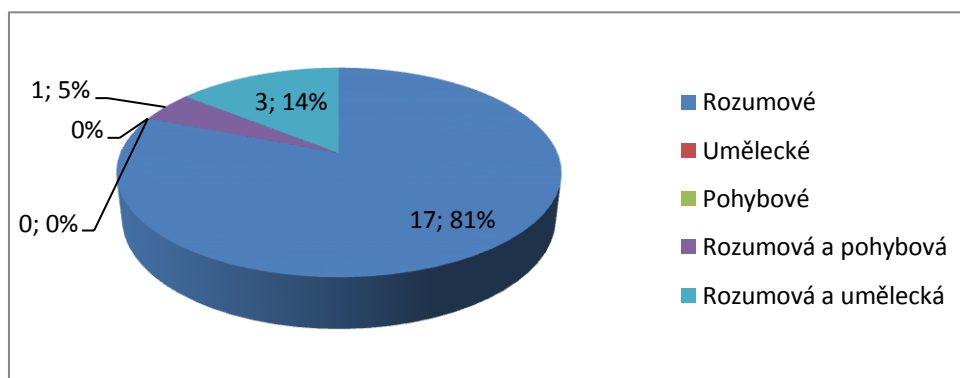
9.1 Dotazníky pro učitele nadaných žáků

Dotazník obsahoval 23 otázek, z toho 7 bylo s výběrem odpovědi, 15 s výběrem odpovědi i s volnými řádky k vlastnímu doplnění údajů a 1 otázka k vlastní odpovědi.

Otázka č. 1: Žák je nadaný v oblasti.

U všech jednadvaceti žáků jde o rozumové nadání. Celkový přehled počtu dětí s určitým nadáním zobrazuje graf č. 1. U žáků se vyskytuje nadání v následujících kombinacích: rozumová oblast s uměleckou oblastí 14% (3) žáků, 5% (1) rozumová oblast s pohybovou oblastí. Z 21 žáků se nevyskytuje ani jeden s nadáním pouze v umělecké nebo pohybové oblasti.

Graf č. 1: Vymezení počtu výskytu žáků s nadáním v uvedených oblastech

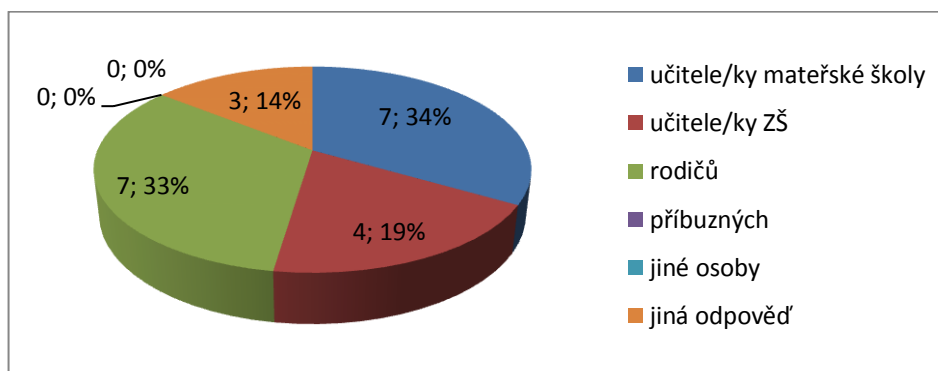

Otázku jsem zařadila, abych zjistila, zda by žákům měla být věnována zvláštní péče při rozvoji rozumové oblasti. Učitelé zde měli označit, v jaké oblasti je žák nadaný. Všichni uvedení žáci jsou nadaní v rozumové oblasti. Dle mého názoru nadaní žáci v jiných oblastech než rozumové, dochází do specializovaných uměleckých škol, kde se dále rozvíjí a učitelé těmto oblastem nadání nevěnují příliš pozornost.

Otázka č. 2: K zaslání dítěte na vyšetření do pedagogicko-psychologické poradny došlo na žádost:

Respondenti měli na výběr z několika odpovědí (graf č. 2). Pouze v jednom případě nebyl nadaný žák zaslán na vyšetření do pedagogicko-psychologické poradny, protože škola žádost zaslat dítě na vyšetření neschválila, ale učitel s žákem jedná jako s nadaným.

Graf č. 2: Četnost osob, které zaslaly dítě na vyšetření

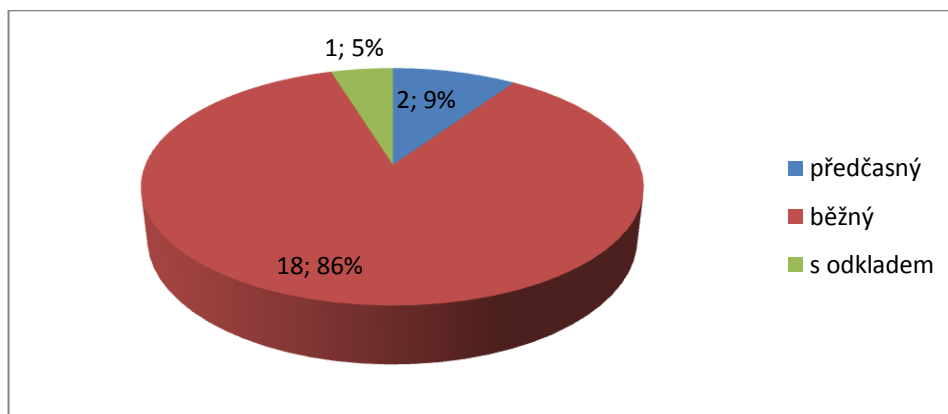

Otázkou jsem zjišťovala, na čí žádost byl žák zaslán na vyšetření do pedagogicko-psychologické poradny. Zda si nadání dítěte všimli učitelé mateřských škol, základních škol, rodina nebo jiné osoby. Z grafu č. 2 je patrné, že nejčastěji dojde k potvrzení nadání na žádost učitelek mateřských škol a rodičů. Předpokládala jsem, že největší počet nadaných žáků bude zasláno k vyšetření na žádost učitelek ZŠ, neboť ve většině případů dochází k odhalení nadání na 1. stupni ZŠ.

Otázka č. 3: Nástup dítěte do základní školy byl:

Z jednadvaceti žáků nastoupilo pouze 9% (2) předčasně. Jeden žák 5% měl odklad z důvodu špatné řeči a zbylých 86% (17) nadaných žáků nastoupilo do základní školy v běžném termínu.

Graf č. 3: Počty dětí, podle nástupu do základní školy

Otázkou jsem chtěla zjistit, zda někteří žáci nastoupili díky diagnostikovanému nadání do základní školy v dřívějším termínu a došlo tak k akceleraci ve školní docházce. Většina žáků nastoupila v běžném termínu. Myslím si, že v dnešní době není zcela běžný předčasný nástup do základní školy, jelikož s tím mnozí rodiče nesouhlasí.

Otázka č. 4: K potvrzení nadání žáka došlo, když dítě docházelo do:

Ve většině odpovědí byl nadaný žák diagnostikován v mladším školním věku a to u 71% (15) nadaných žáků. Tabulka č. 1 zobrazuje počet odhalení v jednotlivých ročnících základní školy. V mateřské škole bylo odhaleno 19% (4) dětí. Dva žáci 10% nebyli diagnostikováni vůbec, neboť škola nechce žáky zaslat na vyšetření, ale učitelé s nimi pracují jako s nadanými.

Tabulka č. 1 Odhalení nadaných dětí v jednotlivých ročnících základní školy

Ročník:	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník
Počet:	6	5	3	1
Počet (%)	40%	33%	20%	7%

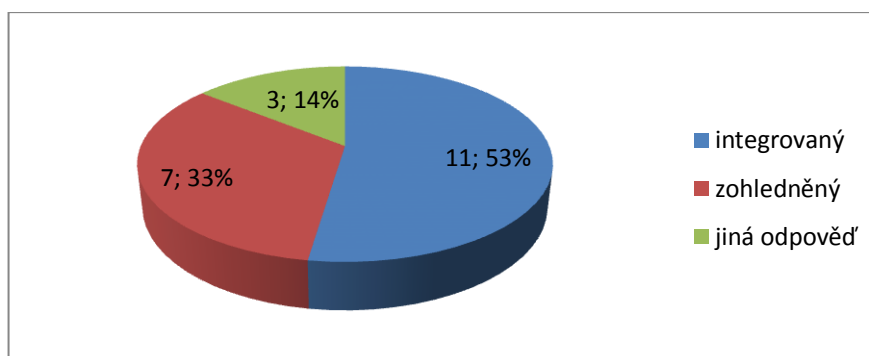
Otázka souvisela s otázkou č. 2, ve které jsem zjistila, že nejvíce dětí bylo vyšetřeno na žádost učitelek mateřských škol. Překvapily mě proto odpovědi na tuto otázku, ve které bylo nejvíce nadaných žáků potvrzeno v mladším školním věku. Z výsledků je ale

zřejmé, že k potvrzení došlo již v 1. ročníku. Učitelky mateřských škol tak pravděpodobně zaslaly žáka na vyšetření těsně před vstupem do ZŠ.

Otázka č. 5: Žák je:

Respondenti měli označit, zda je žák ve škole vedený jako integrovaný nebo zohledněný. V případě jiné odpovědi, měli možnost dopsat na volné řádky jinou odpověď. Z jednadvaceti zjištěných nadaných žáků je 53% (11) ve škole integrovaných a 33% (7) zohledněných, z toho tři děti bylo dříve ve škole integrované, ale nyní jsou již vedeny pouze jako zohledněné, neboť ze závěru z vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně nedosáhli daného kritéria, které je nutné pro jejich integraci. U jiných odpovědí bylo v jednom případě uvedeno, že žák není veden jako integrovaný, protože si to rodiče nepřejí a ve dvou případech nebyl žák zaslán na vyšetření do pedagogicko-psychologické poradny, protože není zájem ze strany školy.

Graf č. 4: Počet nadaných žáků, podle způsobu zařazení ve třídě

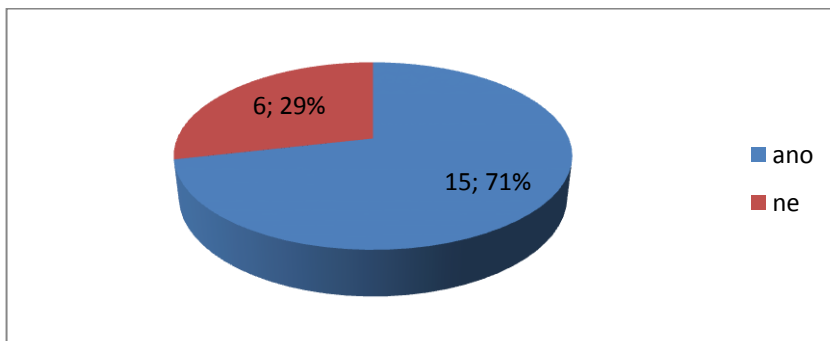

Z výsledků lze usuzovat, že u některých nadaných žáků nedochází k dalšímu rozvoji, ale spíše ke stagnaci. I z postojů některých škol a rodičů můžeme vyzorovat nezájem o rozvoj nadaných žáků.

Otázka č. 6: Pro žáka byl vypracován individuální plán:

Z grafu č. 5 vyplývá, že z 21 nadaných žáků má 71% tedy 15 nadaných žáků vypracovaný individuální plán. A 29% tedy 6 nadaných nemá žádný. V těchto šesti případech jde o zohledněné žáky, kteří již nemusí mít vypracovaný individuální plán a o nevyšetřené žáky.

Graf č. 5: Počet nadaných žáků s vypracovaným i nevypracovaným individuálním plánem

Otázka souvisela s otázkou č. 5. Zde jsem předpokládala, že se bude shodovat počet integrovaných žáků s žáky s individuálním vzdělávacím plánem. Odpovědi se ale neshodují a nadaných žáků z individuálním vzdělávacím plánem je více než integrovaných. Je tedy možné, že někteří zohlednění žáci mají vypracovaný individuální vzdělávací plán.

Otázka č. 7: Byl/a jste seznámen/a s prací s nadanými žáky?

V otázce byl nabízen výběr z několika odpovědí (viz tabulka č. 2) a volné řádky k odůvodnění své odpovědi. Učitelé měli možnost vyplnit vlastními slovy způsob, jakým byli seznámeni s prací s nadanými žáky. Většina učitelek byla s prací s nadanými seznámena prostřednictvím seminářů, školení, pomocí speciálního pedagoga nebo kolegu, který školením prošel. Důvody, proč k seznámení s prací nedošlo, byly následující: nedostatek času a financí, jiné priority, při studiu na vysoké škole s touto problematikou nebyly seznámeny a jejich škola se na vzdělávání nadaných nespécializuje.

Tabulka č. 2: Zobrazení označených odpovědí v dotaznících

Odpověď:	částečně ano	Ano	spíše ne	Ne
Počet:	7	9	3	1
Počet (%)	35%	45%	15%	5%

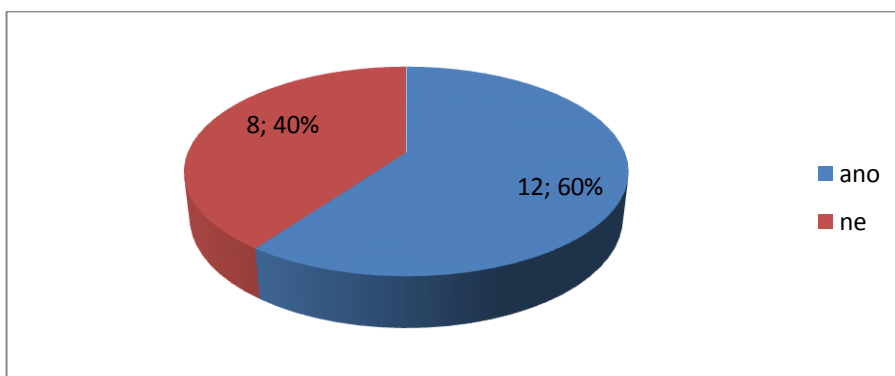

Otázku jsem zařadila, neboť mě zajímalo, zda ve školách vyučují nadané děti učitelé, kteří byli se správnou péčí o tyto žáky seznámeni. Předpokládala jsem, že v dnešní době byli alespoň částečně informováni všichni učitelé. Bohužel se najdou i tací, kteří o problematice nadaných téměř nic nevědí. Dle mého názoru se jedná o chybu v přístupu školy.

Otázka č. 8: Vzděláváte se dále v tomto oboru? Pokud ano, uveďte způsob dalšího vzdělávání. Pokud ne, uveďte důvod.

Dvanáct učitelek (60%) uvedlo, že se dále v tomto oboru vzdělává pomocí školení, seminářů, literatury, internetu i ze zkušeností kolegyně, které již nadaného žáka učily. 40% (8) uvedlo, že se dále nevzdělává a to z důvodů jiných priorit, blížícímu se konci v učitelském oboru nebo proto, že mají mnoho problémových žáků ve třídě a nemají čas zabývat se žákem nadaným. Byla uvedena i odpověď, že nadaný žák má možnost navštěvovat ve Znojmě třídu pro nadané žáky.

Graf č. 6: Zobrazení počtu učitelek dále se vzdělávajících a nevzdělávajících

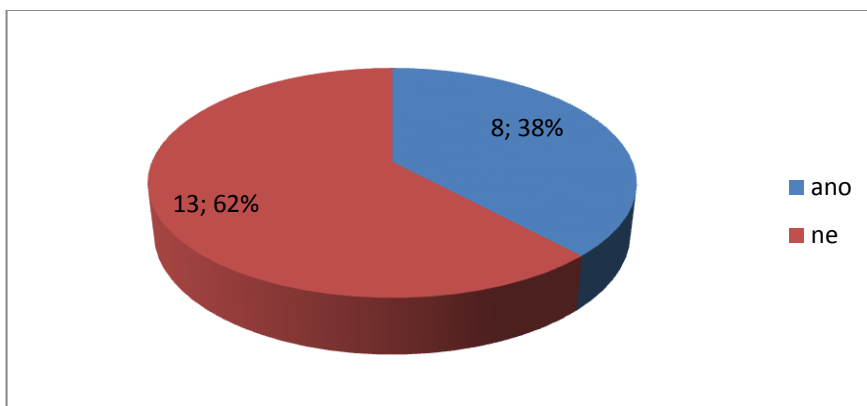
Z výsledků je zřejmé, že se jedná o značný nezájem a neinformovanost učitelů. Ve Znojmě a v celém jeho okolí se třída pro nadané žáky nevyskytuje. Tyto výsledky bych přisouvala zejména lenosti a pohodlnosti samotných učitelů.

Otázka č. 9: Došlo u dítěte k zrychlení tempa výuky? Případně vynechání studia materiálů, které dítě zná?

Ke zrychlení tempa výuky došlo pouze v 38% (8) a to způsobem, že nadaní žáci probírají učivo vyššího ročníku v jednom nebo ve více předmětech, pomocí programů

na počítači a u jednoho žáka došlo k akceleraci školní docházky postupem o jeden ročník výše.

Graf č. 7: Zobrazení počtu žáků, u kterých došlo k urychlení, popřípadě vynechání studia materiálů

Většina učitelek nevolí zrychlený postup výuky, ale přiklání se spíše k rozšíření a prohloubení učiva. Vše závisí na samotném přístupu jednotlivých učitelek. Urychlení tempa učebního procesu pouze u nadaných žáků je pro každého pedagoga časově náročné. Proto většina z nich volí pouze rozšíření dané látky. Pokud se nejedná pouze o pár cvičení navíc, která žák vypracovává samostatně, a je zvolena dostatečně zajímavá forma výuky, může být i tento způsob pro nadané děti velice přínosný.

Otázka č. 10: Dochází žák na výuku některých předmětů do vyšších ročníků?

Z tabulky č. 3 vyplývá, že z 21 žáků je 81% (17) vyučováno ve své třídě a 19% (4) dochází na výuku některých předmětů do vyššího ročníku. Tento způsob vzdělávání nadaných žáků probíhá ve dvou školách ve Znojmě. V první škole se tímto způsobem vzdělávají všichni nadaní žáci, kteří se nachází na prvním stupni této školy (3). V druhé škole se vyskytují dva nadaní žáci na prvním stupni, ale tímto způsobem se vzdělává pouze jeden.

Tabulka č. 3: Přehled docházejících žáků na výuku do vyšších ročníků

Odpověď:	Ano	většinou	často	Ne
Počet:	4	0	0	17
Počet (%)	19%	0%	0%	81%

Výsledky nejsou překvapující. Pro školy je těžké přizpůsobit rozvrhy jednotlivých tříd tak, aby docházka do vyšších ročníků byla možná.

Otázka č. 11: Má dítě možnost diferencované nabídky činností na vaší ZŠ, kde může své nadání projevit?

Na otázku reagovali respondenti spíše svými názory, neboť po seřazení dotazníků podle škol se odpovědi v rámci jedné školy liší (viz tabulka č. 4), čísla ve sloupcích udávají počet označených odpovědi v rámci školy.

Tabulka č. 4: Možnosti diferencované nabídky činností na jednotlivých ZŠ.

	Škola A	Škola B	Škola C	Škola D	Škola E	Škola F	Škola G	Škola F
Ano	5	1	2		1			1
Částečně ano	3		1				1	
Spíše ne	1	1				1		
Ne	1			1	1			

Otázka č. 12: Účastní se nadané dítě soutěží a akcí, které pořádá vaše ZŠ?

Tato otázka souvisela s předcházející otázkou č. 11. Učitelé zde měli opět výběr z několika odpovědí (viz tabulka č. 5). Učitelé měli možnost odůvodnit svoje zatržené odpovědi. Důvody uvedli následující: žákův zájem, aktivita, chuť prosadit se. Dle odpovědí se 29% (6) nadaných žáků soutěží neúčastní a to z důvodu: škola nepořádá soutěže pro věkovou skupinu žáka nebo žák nemá zájem.

Tabulka č. 5: Zobrazuje názory učitelů na účast žáků v soutěžích a akcích školy

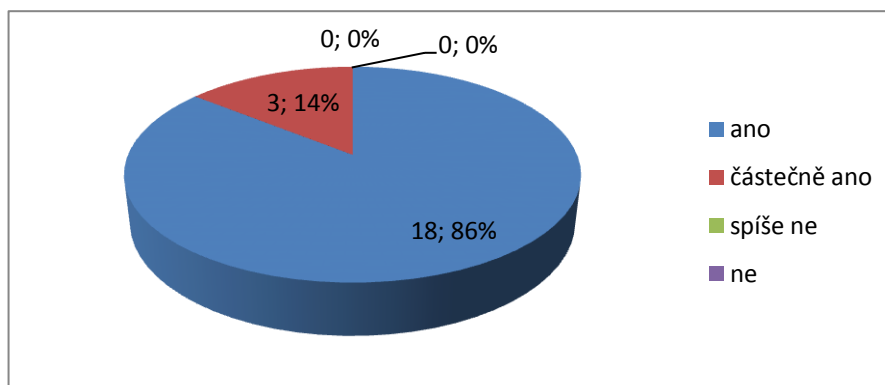
Odpověď:	Ano	většinou	Často	Ne
Počet:	10	3	2	6
Počet (%)	48%	14%	9%	29%

Je určitě pozitivní, že nadpoloviční většina dětí se soutěží a akcí účastní. V dnešní době jsou školy v této oblasti velice aktivní. Aktivita dítěte je však dána také jeho povahovými rysy a ovlivňují ji i dobře zvolená motivace ze strany rodičů a školy.

Otázka č. 13: Spolupracuje se školou rodina?

Z grafu č. 8 je patrné, že rodina spolupracuje u všech jednadvaceti nadaných žáků. I když u 14% (3) z nich, pouze částečně.

Graf č. 8: Zobrazení spolupráce rodiny se školou

Výsledky se daly předpokládat. Většina rodičů nadaných dětí má zájem o jejich další rozvoj a spolupráce se školou je v takovém případě nezbytná.

Otázka č. 14: Zapojujete nadaného žáka do samostatných a rozsáhlejších prací a projektů?

Tato otázka měla opět výběr z možností, viz tabulka č. 6. Byly uvedeny následující příklady prací a projektů: olympiády, semináře, projektová výuka Čtyřlístek, tvorba stránek na Smart tabuli, vymýšlení testů pro spolužáky, exkurze, návrhy nástěnky.

Tabulka č. 6: Přehled zapojování nadaných žáků do samostatných a rozsáhlejších prací a projektů

Odpověď:	ano	Většinou	Často	Ne
Počet:	13	5	1	2
Počet (%)	62%	24%	5%	9%

Zapojení nadaného žáka do projektů a samostatných úkolů může mnohdy usnadnit učiteli práci (vymýšlení kvízu pro ostatní, tvorba vlastních referátů...) a pro spolužáky i samotné nadané děti je tato forma práce velice přínosná. Nadaní žáci ve velké míře uplatňují svoji tvořivost.

Otázka č. 15: Probírá učivo vyššího ročníku v jednom nebo více předmětech?

Volby odpovědí jednotlivých respondentů jsou znázorněny v tabulce č. 7. Pokud respondenti odpověděli na otázku ANO, měli uvést způsoby. Uvedli, že nadaní žáci mají k dispozici učebnice vyšších ročníků nebo jiné učebnice a výukové programy na počítači. V některých případech dokonce žáci docházejí jeden den v týdnu na výuku do vyššího ročníku, nebo žák dostává individuální úkoly.

Tabulka č. 7: Zobrazení počtu žáků probírajících učivo vyššího ročníku

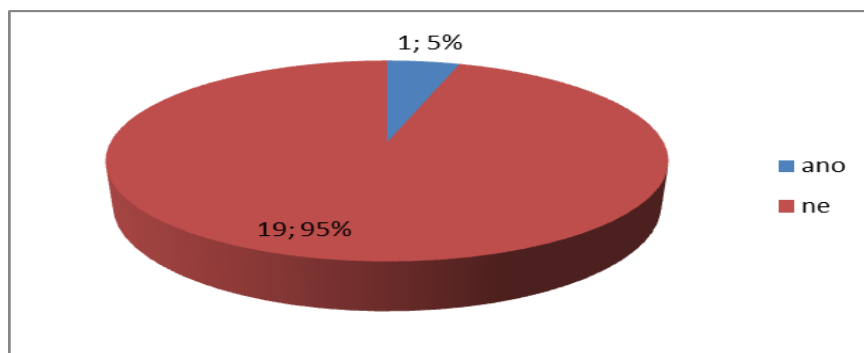
Odpovědi:	ano	většinou	Často	Ne
Počet:	8	2	1	10
Počet (%):	38%	9%	5%	48%

Tato otázka úzce souvisí s otázkou č. 9, a proto jsem očekávala podobné odpovědi. Ve většině případů opravdu došlo ke shodě. Výjimkou byli tři respondenti, kteří uvedli odpověď VETŠINOU a ČASTO. Neshodu v těchto případech bych nepřisovala nepravdivosti údajů, ale tomu, že někteří učitelé zpestřují výuku nadaným žákům zadáváním náročnějších úkolů z vyšších ročníků pouze v malém množství, čímž nedochází zrychlení tempa výuky.

Otázka č. 16: Jsou na vaší škole utvořeny zvláštní skupiny, ve kterých se vzdělávají žáci stejných nebo různých ročníků v některých předmětech?

V této otázce měli učitelé zvolit jednu z odpovědí. Otázka byla zaměřena na vzdělávací možnosti celé školy. Odpověď ANO, byla zvolena pouze jednou a to učitelem ze školy, která se nachází mimo město Znojmo. Přestože se na ni nachází pouze jeden potvrzený žák s nadáním.

Graf č. 9: Počet odpovědí učitelů na uvedenou otázku.

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, zda na některých školách probíhá výuka nadaných žáků touto formou. Jak ukazují výsledky, není tento způsob práce na školách častý.

Otázka č. 17: Jakým způsobem řešíte „ušetřený čas“ nadaného žáka?

V této otázce neměli respondenti možnost výběru z uvedených odpovědí, ale volné řádky na vypsání vlastní odpovědi. Otázku vyplnilo 19 učitelek a 2 učitelky odpověď na otázku neuvedly. Většina uvedla, že „ušetřený čas“ nadaného žáka řeší tím, že žákovi zadají např. individuální úkoly, pracovní programy na počítači, tvorbu učebních materiálů či rozšiřující úkoly (kvízy, rébusy, matematické hádanky). V jiných případech žák pomáhá ostatním spolužákům, nebo má možnost vlastní tvorby.

Většina učitelek se snaží „ušetřený čas“ nadaného žáka vhodně využít. Dle mého názoru, jsou hádanky, rébusy a nejrůznější logické úkoly dobrým řešením.

Otázka č. 18: Nutíte ho opakovat základní úroveň učiva, když ji právě probíráte se třídou?

Z odpovědí zapsaných v tabulce č. 8 je zřejmé, že více než polovina učitelek nutí nadaného žáka k opakování základní látky učiva.

Tabulka č. 8: Postoj k nucení opakování základní úrovně učiva u nadaných žáků

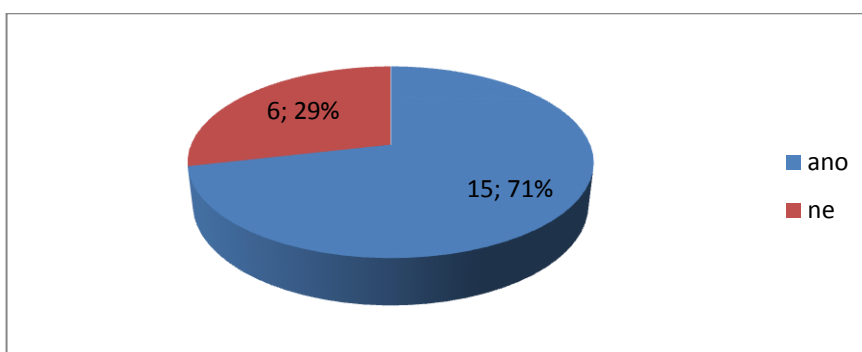
Odpověď:	Ano	většinou	Často	Ne
Počet:	1	7	4	9
Počet (%):	5%	33%	19%	43%

Nadaní žáci by měli mít možnost postupovat ve výuce rychleji. U rozumově nadaných dětí se dá předpokládat, že tuto základní úroveň zvládají a neměly by být nucené k bezpředmětnému opakování a drilu.

Otázka č. 19: Má možnost postupovat v učení rychleji než jeho spolužáci?

Z uvedených odpovědí učitelek má možnost postupovat v učení rychleji celých 71% (15) a to způsobem: probíráním učiva do hloubky, rozšiřujícími úkoly, pomocí zvláštních pracovních sešitů pro děti s vysokým IQ (MENSA) nebo učebnic pro vyšší ročníky. Byla uvedena i samostatná volba žáka.

Graf č. 10: Zobrazení počtu nadaných žáků podle možnosti postupovat v učení rychleji

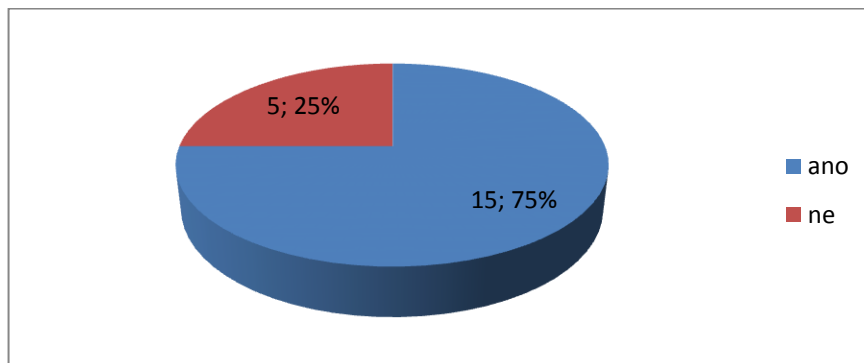

Velmi mě překvapilo, že celých 29 % nadaných žáků nemá možnost postupovat v učení rychleji. Každé dítě by tuto možnost mít mělo, a pokud znalosti žáka přesahují znalosti ostatních, je zcela nevhodné bránit mu v dalším rozvoji.

Otázka č. 20: Necháváte ho při učení často užívat techniky vlastního objevování?

Z jednadvaceti učitelek odpovědělo 75% (15) na otázku ANO a to způsobem, ve kterém nechávají žáka např. nalézt vlastní cestu při řešení úkolu, provádět pokusy. Někdy má žák možnost hledat jiný způsob řešení a tvořit podobné příklady. Najít si svůj vlastní styl řešení či využívat internet, encyklopedie. 25% (5) učitelů uvedlo, že žáka nenechává užívat vlastní techniky objevování, a to z důvodu nedostatku času nebo kvůli nezájmu žáka.

Graf č. 11: Zastoupení odpovědí učitelů na četnost užívání techniky vlastního objevování

Učitelé by měli často nechat nadaného žáka použít vlastní techniku objevování. Podle práv nadaných dětí má mít každé z nich právo myslet alternativně, vytvářet odlišné produkty a využívat intuici a inovaci v procese vyučování.

Otázka č. 21: Má vaše škola k dispozici zvláštní pomůcky pro nadané děti?

Otázka se opět týkala celé školy. Odpovědi byly zcela jednoznačné. Z osmi škol, které se mnou spolupracovaly, má k dispozici zvláštní pomůcky pouze jedna škola, ve které všichni učitelé označili odpověď ANO a to škola A. Pomůcky byly učiteli následně vypsány: interaktivní tabule, encyklopedie, výukové programy, deskové hry, učebnice, CD, Klub nadaných dětí, digitální hnízda, časopisy.

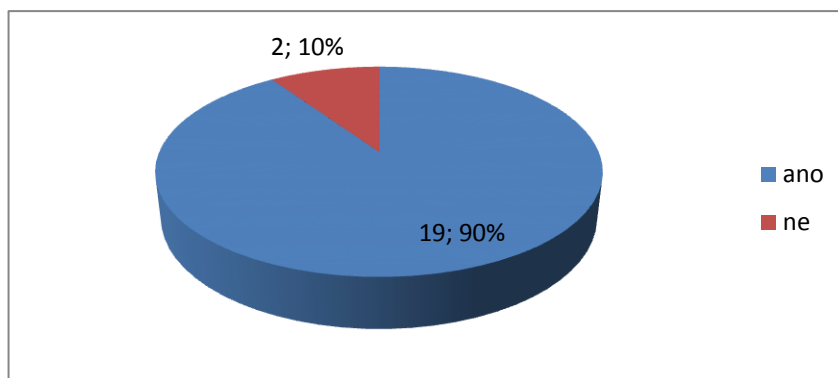
Pokud má škola být jen jednoho nadaného žáka, měla by zajistit alespoň některé pomůcky určené těmto žákům. Na každého integrovaného žáka dostává škola finanční částku, určenou na nákup speciálních pomůcek.

Otázka č. 22: Obohacuje nadaný žák nějakým způsobem výuku?

Z odpovědí vyplývá, že 90% (19) nadaných žáků obohacuje výuku aktivitou a postřehy, přípravou prezentací Smart Board, referáty, tvorbou vlastních úloh nebo vlastními výrobky. Podle některých učitelek je žák vzorem pro třídu a motivuje ostatní žáky k pochopení. Odpověď NE, byla uvedena pouze v 10% (2). Důvod byl uveden pouze v jednom dotazníku: žák je líný a stydí se.

Graf č. 12: Zobrazení počtu žáků obohacujících dle učitelů výuku

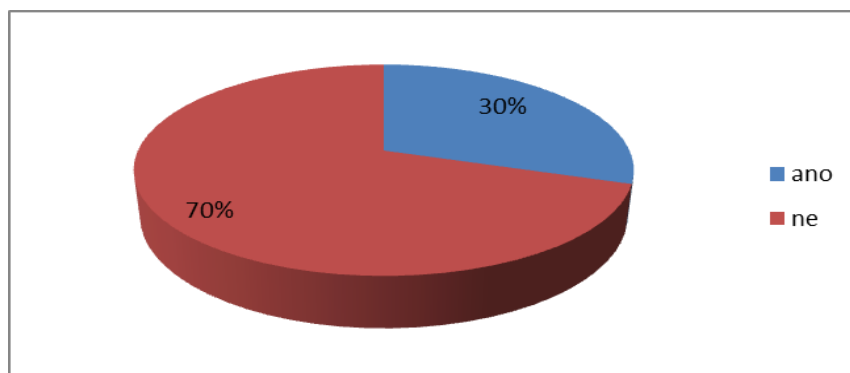

Většina nadaných žáků má potřebu se prosadit, ale samozřejmě záleží i na povahových vlastnostech dítěte. Pozitivní je, že pro většinu učitelek je nadaný žák ve výuce přínosem.

Otázka č. 23: Spolupracuje vaše škola s jinými pracovišti, která se účastní na vzdělávání nadaných žáků?

Z devíti základních škol, ve kterých se vyskytují nadaní žáci, spolupracuje s jinými pracovišti pouze jedna základní škola. Z této školy učitelé uvedli spolupráci s Masarykovou univerzitou v Brně, organizací UNESCO, Mensou a se školou v Českých Budějovicích a v Praze. Všech šest odpovědí bylo z jedné základní školy a to ze školy s programem pro rozvoj talentu a nadání, kde se nachází nejvíce nadaných žáků. Další tři učitelky ze stejné školy uvedly, že jejich škola nespolupracuje s jinými pracovišti.

Graf. č. 13: Počet učitelek uvádějících spolupráci s jinými pracovišti

Spolupráce s jinými pracovišti je určitě důležitá. Bohužel to není ještě tak časté, což připisují malým znalostem většiny škol o dané problematice.

9. 1. 2 Výzkumné otázky týkající se dotazníkového šetření a jejich výsledky

První výzkumná otázka zněla: **Je největší počet nadaných žáků na Znojemsku na základní škole s programem pro rozvoj talentu a nadání?**

Při vyhledávání nadaných žáků na Znojemsku a následném rozdání dotazníků učitelům 1. stupně těchto dětí, jsem nejvíce dotazníků rozdala právě na této škole A, tedy na škole s programem pro rozvoj talentu a nadání. Na 1. stupni se vyskytuje 5 integrovaných a 5 zohledněných nadaných žáků a školu navštěvují i žáci, kteří nepatří do spádové oblasti této školy. Je tedy pravděpodobné, že žáci, kterým bylo potvrzeno nadání ještě před vstupem na základní školu, cíleně nastoupili právě do této základní školy. V dotazníku v otázce č. 4 zjišťuji, kam dítě docházelo do školy, když došlo k potvrzení nadání. Při vyhodnocení nepadla ani jednou odpověď, při které by k tomuto potvrzení došlo na jiné základní škole. Je tedy zřejmé, že ani u jednoho z patnácti žáků, kterým bylo nadání potvrzeno na základní škole, nedošlo po potvrzení ke změně školy a tedy i k přemístění nadaného na školu A. Základní školu s programem pro rozvoj talentu a nadání navštěvuje nejvíce nadaných žáků, kteří již s nadáním nastoupili, nebo zde měli možná větší možnost projevit své nadání, kterého si všimli rodiče

Druhá výzkumná otázka zněla: **Poskytuje tato škola nadaným žákům v péči něco navíc oproti jiným základním školám na Znojemsku?**

V dotazníku byly různé otázky, které se zabývaly možnostmi celé školy. Např. otázka č. 10 a otázka č. 16 byla zaměřena na organizaci vzdělávání nadaných žáků. Pouze dvě školy vzdělávají nadané žáky způsobem, při kterém dochází nadaní žáci na výuku do vyšších ročníků, z toho u jedné školy tak dochází ke vzdělávání pouze u jednoho ze dvou nadaných žáků, kteří se nachází na 1. stupni její školy. Jedna škola využívá vzdělávání žáků pomocí utvořených skupin žáků stejných nebo různých ročníků v některých předmětech. Škola A nepoužívá ani jednu z uvedených forem. V otázce č. 11 jsem chtěla zjistit, v kolika z uvedených škol má nadaný žák výběr a možnost navštěvovat různé činnosti, kde může své nadání projevit. Z odpovědí učitelů, ale nešel vyvodit jednoznačný závěr, neboť některé odpovědi učitelů stejných škol se výrazně lišily. Otázka č. 21 měla poukázat, zda mají základní školy k dispozici zvláštní pomůcky pro nadané žáky. Z výsledků odpovědí vyplynulo, že tyto pomůcky nabízí pouze škola s programem pro rozvoj talentu a nadání a v otázce č. 23 : Spolupracuje vaše škola s jinými pracovišti, která se účastní na vzdělávání nadaných žáků? byly zapsané kladné odpovědi pouze u učitelů školy s programem pro rozvoj talentu a nadání. Jedna paní učitelka sice ze stejné školy zadržela odpověď NE, ale z kladných odpovědí většiny lze předpokládat, že se jedná spíše o její neznalost a neinformovanost. Škola s programem pro rozvoj talentu nadání má tedy jako jediná z uvedených škol k dispozici speciální pomůcky pro nadané žáky a jako jediná spolupracuje i s jinými organizacemi, které se zabývají nadanými žáky.

Třetí výzkumná otázka: **Je péče o nadané žáky ve třídách některých škol na Znojemsku od všech učitelů správná a kvalitní?** Této výzkumné otázky se týkalo nejvíce otázek v dotazníku. Na zjištění péče ze strany škol byly zařazeny otázky č. 7, 11, 21, 23. Z výsledků vyplynulo, že přístup některých škol na Znojemsku k problematice vzdělávání nadaných žáků není zcela správný. Dvě školy neposlaly na vyšetření do pedagogicko-psychologické poradny žáky, kteří se jeví jako nadaní a v některých školách vyučují i učitelé, kteří nebyli s prací s nadanými žáky seznámeni. Do dotazníku byla zařazena i otázka č. 8, ve které mě zajímalo, zda se alespoň nějakým způsobem učitelé dále vzdělávají. Bohužel se našli dva učitelé, kteří odpověděli negativně na obě otázky. Což svědčí o obrovském nezájmu a neinformovanosti o tomto tématu. Ostatní učitelé, kteří uvedli, že se dále nevzdělávají, byli alespoň s prací

s nadanými částečně seznámeni, což ale nemusí znamenat, že s žáky pracují správným způsobem. Školy nemají k dispozici pomůcky a nedochází ke spolupráci s jinými pracovišti, která by se mohla účastnit na vzdělávání nadaných žáků. Další otázky byly zaměřené na způsob vyučování nadaných žáků ze strany učitelů a to otázka č. 9, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 22. Za negativní výsledky považují to, že u více jak poloviny nadaných žáků nedochází k zrychlení tempa výuky, popřípadě vynechání učiva, které dítě již zná a více jak polovina učitelů nutí nadané žáky opakovat základní úroveň učiva. Někteří učitelé nedávají nadaným žákům možnost postupovat v učení rychleji a dva učitelé nadaného žáka nezapojují do rozsáhlejších prací a projektů. Mnozí pedagogové žákům nedají ani možnost užívat vlastní techniky objevování, která nejvíce podporuje rozvoj myšlení. Dle mého názoru se tedy jedná o nesprávnou péči a neznalost práv, nadaných žáků. Nelze tedy říct, že péče o nadané žáky je od všech pedagogů správná a kvalitní. Přitom na otázku č. 22, zda nadaný žák nějakým způsobem obohacuje výuku, odpověděla většina učitelů, že žák výuku obohacuje a pouze dva nadaní žáci výuku neobohacují. Je tedy zřejmé, že se ve většině nejedná o nezáměr a neaktivitu ze strany žáka. Tomu nasvědčují i odpovědi na otázku č. 12, která se týkala účasti nadaných žáků v soutěžích. Šest žáků se dle odpovědí učitelů neúčastní, ale důvody směřovaly spíše k tomu, že škola nenabízí dostatek soutěží a akcí pro nadaného žáka. Pouze u dvou žáků učitelé napsali, že důvod je v nezáměru a neaktivitě nadaného žáka. Nejedná se ani o nespolečenskou spolupráci ze strany rodičů, která je při rozvoji nadání také velice důležitá.

9.2 Rozhovor s nadanými žáky

Rozhovor jsem provedla s pěti nadanými žáky 1. stupně základních škol. Od těchto dětí jsem měla k dispozici individuální vzdělávací plány, které mi zapůjčili učitelé. Otázky směřovaly k tomu, abych zjistila, zda jsou vyučování v souladu s individuálním vzdělávacím plánem, který pro ně byl vytvořený. Odpovědi jsem si po rozhovoru písemně zaznamenala.

Radek a Zuzana (4. třída) - tyto děti jsem si vybrala ze dvou důvodů:

1. Obě nastoupily do první třídy s potvrzeným nadáním. Obě děti nepatří spádově do této školy. Radek nastoupil s ročním odkladem (řeč), Zuzka naopak předčasně.
2. Obě děti chodí do stejné třídy a mají stejnou třídní učitelku, pro oba žáky byl vypracován individuální vzdělávací plán.

9. 2. 1 Radek (4. třída)

Závěry vyšetření: Jedná se o žáka se zrychleným vývojem matematických schopností, celková intelektová úroveň v pásmu vyššího nadprůměru.

Charakteristika žáka vypracována třídním učitelem: Radek se dobře zapojuje do společných i skupinových aktivit, je přijímán pozitivně. Umí se prosadit, respektuje ostatní i s autoritou učitele nemá problém. Velice snaživý, ctizádstivý, vždy se snaží co nejlépe splnit zadaný úkol. Zajímá se o život a dění kolem sebe. Učivo je většinou pro něj hrou, má raději obtížnější úkoly. Pracuje dle pokynů učitele, pomalé pracovní tempo (příprava pomůcek, psaní, kreslení). V řeči je patrná vada výslovnosti (mnohočetná dyslalie). Chodí do kroužku logopedie, v poslední době došlo ke zlepšení. Slovní zásoba je v pořádku, někdy obtížněji vyjadřuje své myšlenky. Normální koncentrace pozornosti. Zdá se, že Radka baví téměř všechny školní činnosti. Výborná paměť pro verbální i vizuální podněty. Navštěvuje kroužek šachů. Nad ostatními dětmi vyniká zejména v matematice, kde Radek výborně ovládá učivo.

Konkrétní strategie na podporu a rozvoj jeho intelektu dle vytvořeného individuálního plánu: V matematice bude upřednostňováno učivo, které rozvíjí představivost, logické myšlení, pomáhá lépe rozeznávat a používat struktury, učivo, které propojuje početní dovednosti s praktickým životem. Při rychlém zvládnutí učiva budou připravené úkoly navíc na Smart tabuli, v jiné učebnici, na papíře. Radek bude využívat notebook s nainstalovanými učebními programy.

Ostatní žáky může seznamovat s novým učivem, pomáhat při kontrole. Při skupinové práci má být Radek zařazován do skupiny s dětmi přiměřeně stejného intelektu, která řeší těžší a složitější úkoly.

Rozhovor s Radkem: Radek do školy chodí rád. Nejvíc ho ve škole baví matematika, práce na počítačích a tělesná výchova (hlavně korfbal). V matematice má nejraději zlomky a logické slovní úlohy. Když je v matematice rychle hotový a spolužáci ještě pracují, tak má možnost jít na počítač, kde počítá příklady z vyšších ročníků, nebo si vezme desky, ve kterých jsou nakopírované různé zajímavé příklady od paní učitelky. V deskách si může vybrat list, který ho zaujme. Radka tato práce baví, proto mu i maminka doma dává těžší příklady, které počítá. Někdy pomáhá paní učitelce s kontrolou spolužáků, když pracují na interaktivní tabuli. Nejvíce ho ale baví, pokud si může doma připravit pro spolužáky práci na interaktivní tabuli a pak je spolužákům zadávat. Na interaktivní tabuli chodí pracovat jen zřídka, protože tím ruší ostatní žáky,

kteří dále nedávají pozor a soustředí se na Radka. Navštěvuje Klub pro nadané žáky, ale v poslední době ho to nebaví, neboť je to na něj příliš lehké a činnosti nezajímavé. Raději chodí do kroužku šachů (ve kterém opravdu vyniká) a korfbalu. Podle Radka je ve škole mnoho zajímavých kroužků a nenapadá ho žádný, který by mu ve škole chyběl.

Závěr rozhovoru s Radkem: Zdá se, že učitelka s Radkem pracuje podle individuálního vzdělávacího plánu, který pro něj vytvořila. Zařazuje zajímavé úkoly a žák má možnost pracovat na notebooku a někdy na Smart tabuli. Radek seznamuje žáky s novým učivem a pomáhá učitelce s kontrolou. Radka práce baví. Zdá se, že mu ve škole nic neschází.

9. 2. 2 Zuzana (4. třída)

Závěry vyšetření v PPP: Vysoké rozumové nadání, zjištěna akcelerace kognitivních schopností, vynikající pamětní funkce, schopnost získávat a podržet informace.

Charakteristika žáka vypracována třídním učitelem: Zuzka je v kolektivu dětí oblíbená, dobře se zapojuje do společných i skupinových aktivit. Umí se prosadit, respektuje ostatní i autoritu učitele. V hodinách pracuje dle pokynů učitele, ráda pomáhá hlavně v hodinách čtení. Je rychlá, i když někdy na úkor úpravy. Neudrží pořádek na lavici, věci má poházené kolem lavice a neustále něco hledá. Na přípravu do hodin tělesné výchovy a výtvarné výchovy jí nestačí přestávka a potřebuje delší čas. Koncentrace pozornosti je kolísavá – vydrží při těch činnostech, co ji zaujmou a baví, jinak je roztěkaná a hraje si s věci na lavici a přemýšlí o svých problémech. O přestávkách nejraději pracuje na interaktivní tabuli. Nad ostatními dětmi vyniká zejména ve čtení. V mluveném projevu dokáže dobře formulovat svoje myšlenky a umí vysvětlit neznámý pojem.

Konkrétní strategie na podporu a rozvoj jeho intelektu dle vytvořeného individuálního plánu: V českém jazyce budou Zuzce předkládány knížky, z nichž si má sama číst náročnější texty s poznávacím přínosem, rozšiřující znalosti, různé rébusy, luštění, ale i vlastní tvorba křížovek a hádanek. Ve třídě bude mít k dispozici zvláštní texty s úkoly pro čtení s porozuměním. Zuzka bude mít více prostoru pracovat na Smart tabuli – různé úkoly, křížovky, rébusy. Má mít k dispozici notebook s učebními programy zaměřené na český jazyk.

Rozhovor se Zuzanou: Zuzana chodí do školy moc ráda, protože je mezi ostatními žáky oblíbená. Učení ji ale moc nebaví. Nejraději má ve škole přestávky, kdy si může hrát na Smart tabuli a tancovat. Ráda navštěvuje ve škole kroužky. Z předmětů jí

nejvíce baví český jazyk, neboť v něm nemá žádné problémy. Nebaví jí vyjmenovaná slova. Nemá ráda matematiku. Když byla dříve s úkoly rychleji hotová než ostatní spolužáci, dostávala práci navíc, ale Zuzanu tato práce nebavila a nechtěla pracovat. Teď už proto žádné úkoly navíc nedostává, pouze když chce, může jít pracovat na počítač. Dříve si Zuzana připravovala práci pro spolužáky na interaktivní tabuli, ale brzy ji to přestalo bavit. Na této tabuli může pracovat i sama, ale musí mít vypnutý zvuk, aby nerušila ostatní žáky. Navštěvuje Klub nadaných dětí, který ji velice baví. Kub navštěvuje až od pololetí čtvrtého ročníků, protože dříve nechtěla. Zuzana navštěvuje spoustu kroužků. Ráda tancuje a učí se francouzky. Ve škole by nic neměnila a nic jí v ní nechybí.

Závěr rozhovoru se Zuzanou: Je zřejmé, že učitelka se Zuzanou podle individuálního vzdělávacího plánu téměř nepracuje, neboť Zuzana nemá zájem.

9. 2. 3 Šimon (5. třída)

Závěry vyšetření PPP: Dle PPP nadprůměrná rozumová vyspělost, nadprůměrná schopnost získávat a uchovávat informace, pojmové myšlení, flexibilita abstraktně-logického úsudku, matematické schopnosti předbíhají věk, bystře nachází vztahy mezi čísly, rychle provádí aritmetické operace.

Charakteristika žáka vypracována třídním učitelem: Šimon je žák s rozvinutými matematickými představami. Nad rámec standartních matematických úloh mu jsou zadávány různé matematické hříčky. Šimon samostatně pracuje s programem Smart Notebook, ve kterém tvoří k probíranému učivu slovní úlohy pro další spolužáky. Intenzivní přípravu absolvuje i s praktikantem ze SPgŠ, který Šimona zasvětil do tvorby webových stránek třídy, což si Šimon velmi dobře osvojil. Má dobré nápady, jak něco přidat na stránky zvláštním způsobem. Zvládá už zcela vkládat soubor na web, i psaní textu a jeho úpravy. Šimon je i dobrým kandidátem, který by mohl učit i ostatní spolužáky jak web upravovat a obohacovat.

Konkrétní strategie na podporu a rozvoj jeho intelektu dle vytvořeného individuálního plánu: Diferencovaný přístup a postup při výuce nad rámec standardního vzdělávacího programu, rozšíření a prohloubení učiva 5. ročníku. Využití nabídky matematických úloh, kvízů z počítačových výukových programů a internetu včetně témat z geometrie. Tvorba a správa webových stránek třídy. Individuální pedagogická práce se žákem, práce ve skupině.

Rozhovor se Šimonem: Ve škole se Šimonovi moc líbí a rád do ní chodí. Nejvíce má rád práci s počítači a matematiku. Baví ho ale i řada jiných předmětů. Když je s prací rychle hotový, dostane od paní učitelky nakopírované papíry, kde jsou různé zajímavé matematické úlohy, které mu paní učitelka vždy zkontroluje. Pracuje i s učebnicemi pro vyšší ročníky a s výukovými programy na počítači. Velice ho baví i tvorba webových stránek třídy. Ve škole mu chybí více počítačů a kroužků s počítačovým zaměřením.

Závěr rozhovoru se Šimonem: U Šimona k naplnění práce dle individuálního vzdělávacího plánu dochází.

9. 2. 4 Karolína (5. třída)

Závěry z PPP: Individuální vzdělávací program pro matematiku, angličtinu, kognitivní vyspělost na úrovni vyspělost na úrovni nadprůměru a vysoce nadprůměrnou schopnost učit se.

Charakteristika žáka vypracována třídním učitelem: Karolína se dobře zapojuje do společných i skupinových aktivit, je přijímána pozitivně, respektuje ostatní, pokud je potřeba přejímá nenásilnou formou roli vedoucí skupiny, k učitelům se chová s respektem. Dokáže diskutovat o problému, vyjadřuje svůj vlastní názor, zadaný úkol vždy dovede do konce. V anglickém jazyce čte plynule a foneticky správně texty přiměřeného rozsahu a velmi dobře ovládá slovní zásobu v rozsahu učiva pro 1. stupně. Rozumí obsahu jednotlivých textů v učebnicích, vyhledává známé výrazy, fráze a odpovídi na otázky a dokáže je vysvětlit spolužákům. Dokáže odhadnout význam neznámého výrazu z kontextu textu. Samostatně vytvoří otázky, jednoduchá sdělení o sobě i na různá konverzační témata. K rozvoji těchto dovedností slouží doplňkové texty k učebnici i školní časopis.

Konkrétní strategie na podporu a rozvoj jeho intelektu dle vytvořeného individuálního plánu: Rozvoj písemného projevu v anglickém jazyce bude podpořen rozšiřujícím zadáním určitých úkolů, cvičení i textů a jejich individuální kontrolou (gramatika, obměna textu, užívání synonym ..). Celkově se zaměříme na plynulé rozvíjení všech jazykových dovedností (pasivních i aktivních) s důrazem na mluvní projev. V matematice má Karolína probírat stejné učivo jako ostatní žáci ve třídě. Žákyně zná probíranou látku, nepotřebuje ji procvičovat, namísto opakovacích cvičení

budou zadávány spec. úkoly. Po vzájemné domluvě jí budou zadávány úkoly s probírajícím učivem a to následovně:

- sbírky příkladů s rozšiřujícím učivem
- úkoly podněcující tvořivost a samostatné hledání
- náročnější a komplexní úlohy.

Rozhovor s Karolínou

Karolíně škola nevádí, ale raději by do ní nechodila a dělala pouze to, co ji baví. Zajímá se o jazyky. Karolíně jde i matematika, ale nebaví ji tolik jako anglický jazyk. Karolína ráda zpívá, proto má ráda i hudební výchovu. V anglickém jazyce je oproti ostatním dětem napřed, proto pracuje zvlášť. Čte těžší texty a od paní učitelky dostává nakopírované úkoly na papíře. Karolínu práce baví, ale vadí jí, že nemůže více procvičovat mluvený projev. V matematice pracuje stejně jako ostatní žáci. Když je rychle s prací hotová, pomáhá ostatním žákům, nebo vypočítané příklady vysvětluje na tabuli spolužákům. Někdy dostane příklady navíc, ale vadí jí, že paní učitelka práci navíc nekontroluje. Mimo školu navštěvuje kroužek zpěvu, klavíru a angličtiny.

Závěr rozhovoru s Karolínou: Dle rozhovoru s Karolínou se zdá, že učitelka zadává při práci Karolíně rozšiřující úkoly, cvičení i texty, ale zcela vynechává rozvíjení aktivních jazykových dovedností s důrazem na mluvený projev. V anglickém jazyce dochází k naplnění individuálního vzdělávacího plánu pouze částečně. V matematice učitelka podle utvořeného vzdělávacího plánu téměř nepracuje. Karolína nedostává práci navíc a pouze pomáhá učitelce s kontrolou žáků.

9. 2. 5 Adam (4. třída)

Závěry z vyšetření z PPP: Jedná se o žáka na úrovni mimořádných schopností, zejména v matematice a přírodních vědách. Má nadprůměrnou schopnost učit se. Vyskytují se u něj ovšem dyslektické rysy a lehká dysortografie.

Charakteristika žáka vypracovaná třídním učitelem: Adam se dobře začleňuje a je v kolektivu dobře přijímán. Hůře se prosazuje, respektuje ostatní a i s autoritou učitele nemá žádný problém. Je velice snaživý, ctižádostivý, má snahu co nejlépe splnit zadaný úkol. Zajímá se o život a dění kolem třídy. Rád pracuje ve skupině, kde může ukázat své vědomosti a být nápomocen slabším. Učivo chápe téměř vždy napoprvé, v matematice má raději obtížnější úkoly, je schopen analyzovat jakoukoliv slovní úlohu. Pracovní tempo je však pomalejší oproti celé skupině nadprůměrně inteligentních dětí. Slovní

zásoba je přiměřená věku. Koncentrace pozornosti je v normálu, i když se dá ovlivnit spolužáky. Má výbornou paměť pro verbální i vizuální podněty. Nad ostatními dětmi vyniká zejména v matematice.

Konkrétní strategie na podporu a rozvoj jeho intelektu dle vytvořeného individuálního plánu: Obohacování učiva nad rámec vzdělávacího programu zejména v matematice a přírodovědně zaměřených předmětech. Kompenzace nesnází, které plynou z poruch učení – úleva v diktátech, možnost využití pomocného notýsku s přehledem gramatiky, psaní kratších textů. Rozvoj kreativity – úkoly zaměřené na rozvoj tvořivosti a abstrakce v myšlení. Individuální přístup s prostorem k samostatnému uvažování a vyjádření svého názoru.

Rozhovor s Adamem: Adam je ve škole spokojený, protože je rád ve společnosti ostatních dětí. Ve škole ho z předmětů nejvíce baví matematika. Má rád také přírodovědu, ale ve škole ho moc nebaví, protože mu přijde moc lehká. Nemá rád český jazyk, neboť mu moc nejde a to mu vadí. Adam nebývá často rychle hotový s prací a úkoly navíc dostává jen někdy. Myslí si, že by mohl práci navíc dostávat častěji, protože látku zvládá. Úkoly navíc dostává v podobě většího počtu příkladů nebo rozšiřujícími úkoly z učebnice. Kvízy, rébusy nebo různé tajenky Adam sám nedostává a řeší je pouze s celou třídou. Tajenky Adama velice baví. Na Smart tabuli sám nepracuje. O přestávce si rád prohlíží encyklopedie o přírodě a státech. Do kroužků Adam nechodí, raději je doma a sleduje různé dokumenty v televizi. Kdyby mohl navrhnout kroužek, který by měl probíhat na jejich škole, tak chtěl zařadit kroužek zaměřený na logiku.

Závěr rozhovoru s Adamem: Z rozhovoru vyplývá, že učitelka podle individuálního vzdělávacího plánu, který pro něj vytvořila téměř nepracuje. Adam má pocit, že by zvládl těžší a složitější úkoly.

9. 2. 6 Shrnutí a závěr rozhovorů

Poslední výzkumná otázka zněla: **Jsou nadaní žáci vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu, který byl pro ně vypracován?**

Z rozhovoru s žáky, kteří navštěvující stejnou třídu školy s programem pro rozvoj talentu a nadání je patrné, že paní učitelka se snaží pracovat dle

individuálního vzdělávacího plánu a plnit vytyčené úkoly tohoto plánu. Přestože byl na oba žáky vypracován individuálně vzdělávací plán a oběma je věnována stejná péče, k naplnění individuálního plánu dochází pouze u Radka, neboť je více ctížádostivý, má zájem o učení, baví ho téměř vše. U Zuzky je patrné, že nemá zájem pracovat více než ostatní žáci, nechce vynikat, odlišovat se. Z toho vyplývá, že nezáleží pouze na učiteli, ale i na povaze nadaného žáka. U Šimona k naplnění práce podle individuálního vzdělávacího plánu dochází. Karolína dle individuálního plánu pracuje v jednom předmětu pouze částečně a v druhém nepracuje vůbec. Adam téměř podle individuálního plánu nepracuje. Z výsledků vyplývá, že k naplnění práce podle individuálního vzdělávacího plánu, který byl pro žáky vytvořený, dochází pouze u dvou žáků. Další dva žáci podle plánu pracují pouze částečně a jeden podle plánu nepracuje vůbec.

10 Doporučení

Péči o nadané děti v dnešní době věnují pozornost mnozí odborníci. Toto téma patří ale k novým a stále je v něm řada nezodpovězených otázek. Vždyť samé vymezení pojmu nadaní je značně nejednotné. V dnešní době se stále zkoumá a hledá cesta, jak nejlépe pečovat o tyto žáky ve školách. Řeší se i otázka, zda nadané zařazovat do tříd běžných základních škol, tříd pro nadané žáky či rovnou do škol pro nadané. Všechny uvedené možnosti mají svá pro a proti a každému žákovi vyhovuje něco jiného. Ani z pedagogického hlediska není jednotný názor, co je pro nadané děti nejlepší. Mnozí nadaní ani nemají možnost výběru a jsou zařazeny do běžných tříd základních škol, kde hraje obrovskou roli pedagog. Nevhodná identifikace, neznalost učitelů charakteristických rysů nadaných dětí a nesprávná péče, může špatně ovlivnit nadaného v jeho dalším vývoji.

Jako první bych se zaměřila na správnou péči ze strany učitelů. U mnohých z nich jsem se z rozhovorů i z vyplněných dotazníků setkala s nezájmem o nadaného žáka a s neznalostí v péči o nadané. Řada učitelů je staršího věku a při jejich studiu na vysoké škole se toto téma neprobíralo. Mělo by se proto pro učitele pořádat více školení a seminářů, kde by byli všichni učitelé s touto problematikou plně seznámeni .

Mnozí učitelé školením sice prošli, ale kvůli vysoké kapacitě žáků ve třídách, kde se nachází i žáci s poruchami učení, je téměř nemožné, věnovat se plně těmto dětem. Řešením by bylo zmenšit počet žáků v jednotlivých třídách a více využívat práce pedagogických asistentů.

Dalším problémem je i vytváření individuálních plánů učiteli pro tyto děti. Většina učitelů si při sestavování plánu neví rady, neboť s tímto problémem nebyli seznámeni. Ve Znojmě a v blízkém okolí jsem se setkala pouze na jediné škole se speciálním pedagogem, který by mohl učitelům v této oblasti pomoci. Jde právě o školu s programem pro rozvoj talentu a nadání. Z rozhovorů s učiteli na této škole jsem zjistila, jak velkým přínosem je pro ně fungující speciální pedagog (zajišťuje kontakt mezi učitelem, rodičem a pedagogicko-psychologickou poradnou). V některých případech dochází i k tomu, že učitel na žáka sestaví plán podle předlohy, která mu je k dispozici, ale již podle tohoto plánu neumí nebo nechce pracovat. Výhodiskem by byl

dobře fungující a zkušený speciální pedagog na každé škole a pedagogický asistent k dětem s individuálním vzdělávacím programem. Z finančních důvodů je tento postup zřejmě nereálný a mělo by tedy docházet alespoň k řádnému proškolení všech učitelů. Pak už záleží na osobnosti každého učitele a jeho zájmu o další vzdělávání v této oblasti.

Jako problém se může jevit i to, že příprava učitele na hodinu vyžaduje velkou časovou náročnost, když se ve třídě vyskytnou žáci se zvláštní péčí. Tato příprava učitelům zabere mnoho času a je málo finančně ohodnocena. Učitelé tím ztrácejí motivaci a zájem. Proto by možná pomohlo, kdyby se za tuto práci dostávalo finančního ohodnocení, neboť by to mnohé učitele alespoň motivovalo k většímu zájmu.

Další problém je i v přístupu některých škol. V jednom dotazníku uvedl učitel, že k zaslání dítěte do poradny nedošlo, protože škola žádost zavrhl. Některé školy mají s nadanými žáky spojeny spíše starosti a práci navíc. Proto si jich raději nevěnují a neposílají je na vyšetření.

11 DISKUZE

Teoretická část obsahuje poznatky o pojmu nadání, různá vymezení z pohledů odborníků. Poukazuje na úzkou spojitost s pojmy tvořivost, kreativita a inteligence. Seznamuje s koncepcí o správné péči o nadané žáky i s jejich právy. Dále upozorňuje na důležitou roli učitelů, škol i rodiny ve vývoji nadaného dítěte. O tomto tématu jsem neměla problém najít dostatečné množství literatury. V dnešní době se o problematice nadaných žáků mluví stále častěji. Největším úskalím pro mne bylo vybrat to nejdůležitější a zorientovat se v informacích, které se v jednotlivých knihách liší. Nakonec se mi dle mého názoru podařilo vybrat poznatky, které se nejvíce týkají mého tématu.

Praktická část byla zaměřena na zjištění, jak probíhá péče ze strany učitelů a škol o nadané žáky, kteří jsou zařazeni do běžných tříd 1. stupně některých základních škol na Znojemsku. Snažila jsem se najít rozdíl v péči mezi základní školou s programem pro rozvoj talentu a nadání a ostatních základních škol, které se nachází na Znojemsku. Dále mě zajímalo, zda základní školu, která je zaměřena na rozvoj talentu a nadání u žáků, opravdu navštěvuje největší počet nadaných žáků a zda jsou na ní nadaní žáci spokojeni a je o ně pečováno v souladu s vytvořeným individuálním plánem. Stěžejní situací se pro mne stalo vyhledávání nadaných dětí. Musela jsem výzkum omezit pouze na školy, které se mi podařilo vyhledat a které se mnou byly ochotné spolupracovat. Pro rozhory s nadanými žáky jsem potřebovala písemné nebo slovní schválení rodičů, kteří většinou rozhovor nepovolili. Písemné schválení jsem nedostala ani v jednom případě. I přes tato značná omezení jsem získala dostatečné množství informací, díky kterým mohl být výzkum realizován. Výzkum obsahuje poznatky a názory některých učitelů různého věku nadaných žáků prvního stupně na Znojemsku, jejich způsob péče o tyto žáky, názory učitelů i žáků.

Výzkum jsem realizovala od ledna 2012 do dubna 2012.

ZÁVĚR

V závěru mé diplomové práce „Péče o nadané děti na Znojemsku“ bych chtěla konstatovat, že pro mě zpracování tohoto tématu nebylo jednoduché, ale pro mou budoucí práci bylo určitě velice přínosné. Při zpracování jsem se seznámila s různými pohledy a přístupy k této problematice a dozvěděla jsem se názory učitelů na vzdělávání těchto žáků. I když jsem zjistila, že postoj některých učitelů k této problematice je nesprávný a mnozí neskrývají ani svůj nezájem o dané téma, doufám, že se tato situace bude vyvíjet lepším směrem a přístup k nadaným žákům bude na vyšší úrovni než v současné době a dostane se jim opravdu kvalitní péče, kterou si mnozí určitě zaslouží.

Cílem mé diplomové práce bylo zjistit, jaká je péče o nadané žáky v běžných třídách 1. stupně některých základních škol na Znojemsku, jak tato péče probíhá, a zda je rozdíl v péči základní školy s programem pro rozvoj talentu a nadání a ostatních základních škol na Znojemsku.

Domnívám se, že se mi podařilo cíle mé diplomové práce splnit.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

AMABILE, T. M. The social psychology of creativity. New York: Springer-Verlag, 1983. 245 s. ISBN 0387908307.

BUTLER, E., PIRIE, M.: Testy IQ. 1. vyd. Praha: Svoboda- Libertas, s .230,1993. ISBN 80-205-0305-6.

CAMPBELL J., R. Jak rozvíjet nadání vašich dětí. 1 vyd. Praha: Portál, 2001. 172 s. ISBN 80-7178-516-4.

ČÁP, J., MAREŠ, J. Psychologie pro učitele. 1 vyd. Praha: Portál, 2001. 656 s. ISBN 80 - 7178- 463 -1.

DOČKAL, V.: Zaměřeno na talenty aneb Nadání má každý. 1. vyd. Praha, Lidové noviny 2005. 248 s. ISBN 80-7106-840-3

FICHNOVÁ, K., SZOBIOVÁ, E.: Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí. 1. Vyd.Praha: Portál, 2007. 130s. ISBN 978-80-7367-323-9.

FOŘTÍK, V., FOŘTÍKOVÁ, J. Nadané dítě a rozvoj jeho schopností. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 126 s. ISBN 978-80-7367-297-3.

FEJENČÍK, J. Úvod do metodologie psychologického výzkumu. 1. vyd. Praha:Portál, 2000. 255 s. ISBN 80-7178-367-6

GALLAHER, J. J., GALLAGHEROVÁ, S. A. Teaching the Gifted Child. Boston: Allyn & Bacan, 1994. 480 s. ISBN 0-205-14828-X

HANY, E., A. Modelle und Strategien zur Identification hochbegabter Schuler. Unveroffentlichte Dissertation. München: Ludwig – Maximilians – Universitat, 1987.
HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. 774 s. ISBN 978-80-7367-569-1.

HŘÍBKOVÁ, L. Nadání a nadaní. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 255 s. ISBN 978-80-247-1998-6.

KARNES, M. B., SHWEDEL, A. M.: Assessment of Preschool Giftedness. In Paget, K., Bracken, B. (Eds.): The Psychoeducational Assessment of Preschool Children. New York: Grune and Stratton, 1982.

KHATENA, J. Educational psychology of the gifted. New York: John Wiley and Sons, 1982. 490 s. ISBN 0-471-05078-4.

- JURÁŠKOVÁ, J. Základy pedagogiky nadaných. 1. Vyd. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2006. 132 s. ISBN 80-86856-19-4.
- LANDAU, E. Odvaha k nadání. 1. Vyd. Praha: Akropolis, 2007. 162 s. ISBN 978-80-86903-48-4.
- LINHART, J. Základy psychologie učení. 2 vyd. Praha: SPN, 1986. 272 s. ISBN:14-368-86.
- LOKŠOVÁ, I., LOKŠA, J. Tvořivé vyučování. 1. Vyd. Grada, Praha, 2003. 208s. ISBN 80-247-0374-2.
- MACHŮ, E. Nadaný žák. 1. vyd. Brno: Paido, 2010. 124 s. ISBN 978-80-7315-197-3.
- MÖNKS F., J. YPENBURG I., H. Nadané dítě. 1 vyd. Praha: Grada, 2002. 98 s. ISBN 80-247-0445-5.
- OSTATNÍKOVÁ, D., LAZNIBATOVÁ, J., JURÁŠKOVÁ, J. Spoznajete nadané dieťa: rodičom, psychológom a pedagógom. 1 vyd. Bratislava: ASKLEIPOS, 2003. ISBN 80-7167-068-5.
- PORTEŠOVÁ, Š. Skryté nadání. 1 vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 164 s. ISBN 978-80-210-5014-3
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. Pedagogický slovník. 4. vyd. Praha: Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8.
- RIMM, S. B.: Underachievement syndrome: Causes and cures. Watertown, WI: Apple.(1986).
- SIMISTER, C. J.: Vaše chytré dítě. 1 vyd. Brno: Computer Press, 2011. 216 s. ISBN 978-80-251-3514-3.
- SKUTIL, M. a kol. Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství. Vyd. 1. Praha: Portál. 2011. 256 s. ISBN 978-80-7367-778-7.
- SZOBIOVÁ, E. Tvorivosť, od záhady k poznaniu. 2. Vyd. Bratislava: Stimul, 2004. 370 s. ISBN 80-88982-72-3.
- WINEBRENNEROVÁ, S., Teaching Gifted Kids in the Regular Classroom. Minneapolis: Free Spirit, 2001. 243 s. ISBN 1-57542-089-9.
- WITTY, P.: The gifted child. Boston, D. C. Heath 1951.
- ŽÁK, P. Kreativita a její rozvoj. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2004, str. 315, ISBN: 80-251-0457-5.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Centrum nadání [online]. 2008 [cit. 2012-12-04]. Dostupné na WWW:
<<http://www.centrumnadani.cz/centrum-nadani/o-nas.html>>.

HEIDLER, D. Metodický portál RVP: Rodina a nadané dítě [online]. 05. 06. 2008, [cit. 2012-03-11]. Dostupné z: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/2364/RODINA-A-NADANE-DITE.html>/ >

Mensa České republiky a Dětská Mensa [online]. 2008 [cit. 2008-12-02]. Dostupné na WWW:< <http://www.mensa.cz/mensa/#quest1>>,
<<http://www.mensa.cz/nadane-deti>>.

NÁRODNÍ INSTITUT DĚTÍ A MLÁDEŽE Projekt Perun: Deklarace práv nadaných dětí [online]. 2007, [cit. 2012-03-11]. Dostupné z:
<<http://www.nidm.cz/projekty/realizace-projektu/perun/nadani/deklarace-prav-nadanych-deti>>.

SEJVALOVÁ, J. Metodický portál RVP: Sociální a emocionální potřeby mimořádně nadaných dětí [online]. 30. 06. 2004, [cit. 2012-04-20] Dostupné z:
<<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/21/socialni-a-emocionalni-potreby-mimoradne-nadanych-deti.html>>.

Společnost pro talent a nadání [online]. 2008 [cit. 2012-12-04]. Dostupné na WWW:
<<http://www.talent-nadani.cz/>>.

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných [online]. 2006-2012 [cit. 2012-10-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-73-2005-sb-1>>.

ZAPLETALOVÁ, J., DURMEKOVÁ S. Institut pedagogicko- psychologického poradenství ČR: Koncepce péče o mimořádně nadané děti a žáky pro období let 2009-2013[online]. 2011[cit. 2012-10-03]. Dostupné z WWW:
<http://www.ippp.cz/images/stories/doc/koncepce/koncepce_pe_o_nadan_2009-13_koncepce.pdf>.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [online]. 2006 [cit. 2012-10-03]. Dostupný z WWW:
< <http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf> >.

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Graf č. 1: Vymezení počtu výskytu žáků s nadáním v uvedených oblastech

Graf č. 2: Četnost osob, které zaslaly dítě na vyšetření

Graf č. 3: Počty dětí, podle nástupu do základní školy

Graf č. 4: Počet nadaných žáků, podle způsobu zařazení ve třídě

Graf č. 5: Počet nadaných žáků s vypracovaným i nevypracovaným individuálním plánem

Graf č. 6: Zobrazení počtu učitelek dále se vzdělávajících a nevzdělávajících

Graf č. 7: Zobrazení počtu žáků, u kterých došlo k urychlení, popřípadě vynechání studia materiálů

Graf č. 8: Zobrazení spolupráce rodiny se školou

Graf č. 9: Počet odpovědí učitelů na uvedenou otázku

Graf č. 10: Zobrazení počtu nadaných žáků podle možnosti postupovat v učení rychleji

Graf č. 11: Zastoupení odpovědí učitelů na četnost užívání techniky vlastního objevování

Graf č. 12: Zobrazení počtu žáků obohacujících dle učitelů výuku

Graf č. 13: Počet učitelek uvádějících spolupráci s jinými pracovišti

Tabulka č. 1 Odhalení nadaných dětí v jednotlivých ročnících základní školy

Tabulka č. 2: Zobrazení označených odpovědí v dotaznících

Tabulka č. 3: Přehled docházejících žáků na výuku do vyšších ročníků

Tabulka č. 4: Možnosti diferenciované nabídky činností na jednotlivých ZŠ

Tabulka č. 5: Zobrazuje názory učitelů na účast žáků v soutěžích a akcích školy

Tabulka č. 6: Přehled zapojování nadaných žáků do samostatných a rozsáhlejších prací a projektů

Tabulka č. 7: Zobrazení počtu žáků probírajících učivo vyššího ročníku

Tabulka č. 8: Postoj k nucení opakování základní úrovně učiva u nadaných žáků

PŘÍLOHY

Příloha č. 1:

Dotazník pro učitele/ky Péče o nadané děti na Znojemsku

Ročník: .....

Datum: .....

1. Žák je nadaný v oblasti:

rozumové   umělecké   pohybové

**2. K zaslání dítěte na vyšetření do pedagogicko-psychologické poradny
došlo na žádost:**

učitele/ky mateřské školy   učitele/ky ZŠ   rodičů   příbuzných
jiné osoby

3. Nástup dítěte do ZŠ byl:

předčasný   běžný   s odkladem

4. K potvrzení nadání žáka došlo, když dítě docházelo do:

mateřské školy   naší ZŠ   jiné ZŠ   jiná odpověď

Pokud došlo k potvrzení na ZŠ, uveďte v jakém ročníku: .....

5. Žák je: integrovaný   zohledněný   jiná odpověď:

.....

6. Pro žáka byl vypracován individuální plán: ano   ne

7. Byl/a jste seznámen/a s prací s nadanými žáky?

částečně ano   ano   spíše ne   ne

Pokud ano, uveďte způsob:

.....

Pokud ne, uveďte důvod:

.....

8. Vzděláváte se dále v tomto oboru? Pokud ano, uveďte způsob dalšího vzdělávání. Pokud ne, uveďte důvod.

ano   ne

.....
.....
.....
.....

9. Došlo u dítěte k zrychlení tempa výuky? Případně vynechávání studia materiálů, které už dítě zná?

ano   ne

Jakým způsobem?

.....
.....
.....

10. Dochází žák na výuku některých předmětů do vyššího ročníku?

ano   většinou   často   ne

11. Má dítě možnost diferencované nabídky činností na vaší ZŠ, kde může své nadání projevit?

ano   částečně ano   spíše ne   ne

Uveďte příklady:

.....
.....
.....
.....
.....

12. Účastní se soutěží a akcí, které pořádá vaše ZŠ?

ano   většinou   často   ne

Z jakého důvodu?

.....
.....

13. Spolupracuje se školou rodina

ano   částečně ano   spíše ne   ne

14. Zapojujete nadaného žáka do samostatných a rozsáhlejších prací a projektů?

ano   většinou   často

Uved'te příklady:

.....
.....
.....

ne

Uved'te důvod:

.....
.....

15. Probírá učivo vyššího ročníku v jednom nebo více předmětech?

ano   většinou   často   ne

Jakým způsobem?

.....
.....
.....

16. Jsou na vaší škole utvořeny zvláštní skupiny, ve kterých se vzdělávají žáci stejných nebo různých ročníků v některých předmětech?

ano   ne

17. Jakým způsobem řešíte "ušetřený čas" nadaného žáka?

.....
.....
.....

18. Nutíte ho opakovat základní úroveň učiva, když ji právě probíráte se třídou?

ano   většinou   často   ne

Uved'te důvod:

.....

.....
.....

19. Má možnost postupovat v učení rychleji, než jeho spolužáci?

ano

Jakým způsobem?

.....
.....
.....

ne

20. Necháváte ho při učení často užívat techniky vlastního objevování?

ano - uveďte způsob:

.....

ne - uveďte důvod:

.....

21. Má vaše škola k dispozici zvláštní pomůcky pro nadané děti?

Ano, má k dispozici:

.....

nemá

22. Obohacuje nadaný žák nějakým způsobem výuku?

ano – jakým způsobem:

.....
.....

ne – z jakého důvodu:

.....
.....
.....

23. Spolupracuje vaše škola s jinými pracovišti, která se účastní na vzdělávání nadaných žáků?

Ano, spolupracuje s:

.....
.....

nespolupracuje